

ЦЕНТРАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЦЕТИЊЕ
ИВ. Број 14-79

ЦЕНТРАЛНА
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЦЕТИЊЕ
ИВ. Број J 48

ЈАНУАР

1895. ГОДИН

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

Изази половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у вјамјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и властуручнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. -- Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

БЕСЈЕДА,

коју је говорио *Високопросвештени Господин Митрополит МИТРОФАН* у неђељу 31. Октобра 1893. год. при освећењу цркве у Жабљаку.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

На семъ камени созижду Церковъ мою и врата адова не одољють ей“ (Мат 16, 18.)

Један пут на питање Христово, да му ученици кажу, за кога Га народ држи, да је, и шта и они сами мисле, ко је Он, апостол Петар одговорио је: „Ты еси Христосъ Сынъ Бога живаго.“ (Мат. 16, 16.)

Такво признање Петрово, таква његова исповијед, која превазилази сваки домашај граница људскога разума, морала је доћи по надахнућу одозгб, и по утицају, кога је у Петровој души изазвала Божанствена наука Спаситељева, и чудеса, која је небесни Учитељ на очиглед пред Својима ученицима сваки дан чинио. Петар, дакле, проникнут дубоком вјером признао је својега Учитеља бити сином Бога живога.

Дубоку тако вјеру Својега ученика Христос је назвао каменом — тврдом и непоколебимом стијеном — рекавши: „на семъ камени созижду Церковъ мою и врата адова не одољють ей“ (Мат. 16, 18.)

Камен дакле темељац положио је Господ цркви Својој у вјери, коју је апостол Петар исповједао и са њим је заједно и други апостоли признали, и која је преко њих угицајем Божан-

1999.0000 34000.
1999.0000 34000.
1999.0000 34000.
1999.0000 34000.

...е свјетске науке пријепла на њихове пријемнике, а
...и свијех на све остале посљедоватеље спасителне науке
...ристове.

Да је Господ наш Исус Христос, од свију у људскоме жи-
воту могућих непогода, на тврдој стијени вјере Својијех по-
сљедоватеља подиглу цркву утврдио и обезбједио, увјерава нас
оно објављење Његово, а то: да ће Он с њом бити у све дане
до свршетка свијета. Те Божанствене ријечи не односе се само
на неко извјесно вријеме, него оне служе неограничено за сва
времена, као што се то види из ових ријечих Спаситељевих: „Се
азъ съ вами есмъ во вся дни до скончанія вѣка.“ (Мат. 28, 20.)

Бивало је примјера, да је са посрнућем једнога народа и
црква, којој тај народ припада, долазила у њеку неприлику, у
њеко колебање. Али она опет на тврдој стијени вјере основана,
не само да није могла доћи до пада, него је напротив свагда
стајала, као тврди бедем, који је чувао њене припаднике, и
служила је као средство, да се кроз њу и у њој спасу њена
духовна чеда, по ономе што је Божанствени учитељ рекао: „и
врата адава не одољють ей.“

Јасан и непобитан је факт, да је св. вјера и Православна
црква наша сачувала наш милти Српски народ у данима, кад
му неиспитаним промислом Божиим досуђено, да пренесе
тешко искушење. У данима тога искушења, црква послужила
је као спасоносна лађа, да се у њој кроз узбуркано море туђе
непријатељске поплаве спасе Српски народ, ирема страшни та-
ласи те грозне и ужасне поплаве на жалост и занијеше по ђе-
кога, као што то неумрли цјесник Његуш вели: „плахога и
лакомога.“ — Али спасоносна лађа Српске цркве преплови
страшне валове преко петвјековнога океана народњијех мука
и невоља и срећно досије у пристаниште опет народњега жи-
вота и његове самосталности.

И ако паћени народ Српски виђаше пред собом очевидну
велику и страшну опасност, опет у тој његовој неописаној патњи
и невољи храбраше га оно, што је Спаситељ рекао: „претер-
пѣвый же до конца той спасется“ (Мат. 24, 13.)

Негдашњи клети непријатељ, заражен неправдом, насиљем
и отмицом, „не положи Бога помощника себъ, но упова на мно-
жество сили своя,“ (Псал. 51, 9.) нападе, да поара и опустоши
прекрасну Зетску област, којом владаше побожни владар и
неумрли муж Иван Црнојевић, Књаз Зете и Приморја. Послије
дуге и јуначке борбе Иван Црнојевић био је принуђен, да на-

пусти равну Зету и с њом град Жабљак, прекрасну своју престоницу.

Околности, у којима се Књаз Зете тада налазио, биле су тешке и мучне. Овдје се у правоме смислу на Ивана Црнојевића могу применијети оне ријечи неумрлога Метрополита пјесника Петра П. Његуша у Горскоме Вијенцу: „Сирак тужни без нигђе никога, да је кога да пожали, као да би помогао.“

Једина нада, ка којој се Иван обратити могао, то је било уздање на милост и помоћ Божију. У таквој невољи и у таквој усамљености шта му је друго и остало било, него да се помоли Богу, да њему и народу његову небесну заштиту дарује; да му Свевишњи покаже пут, на коју ће страну окренути, да себи и народу своме потражи заклона и спасења, и тијем да сачува светињу своје вјере и Српске слободе?! Бог, који свагда прима молитве онијех, који му их из чистога срца приносе, примио је и молитву Ивана Црнојевића, овога праведника и српскога мученика. Премилостиви Бог, који свагда и у свакој прилици чува Српски народ, показао му је пут, да пође на ону страну, ће горди Ловћен поносну главу у вис к небу диже, тајанствено рекавши Ивану, као негда Цраоцу Јакову: „И се азъ есмь съ тобою сохраний ти на всякомъ пути, аможе аще поидеши, и возврашу ты вь землю сію; яко не имамъ тебе оставити дондеже сотворити ми вся, елика глаголахъ тебѣ“ (Бит. 28, 16). Иван, свагда послушан наредби Божијој, пошао је, куда му је Богом било наређено. Он преселивши се у горњу Зету — данашњу Црну Гору -- понио је са собом тврдо увјерење, да га Св. Десница Господња нигда оставити неће.

Да је збиља Бог свагда милостиво пратио Ивана Црнојевића и да је Св. Његова десница руководила Његове напљеднике — Господаре Црногорске — то нам јасно доказује петовјековна борба, коју су Црногорски Владари са својима храбрима соколовима са успјехом противу више него хиљаду пута надмоћнијега непријатеља јуначки издржали.

И тако жријесб тешкога искушења и страдања пао је на град Жабљак, на ондашњу престоницу убаве Зете, те витешке колијевке, из које су изашли и подигли се многи знаменити српски мужеви и великани.

Чим је град Жабљак заузет непријатељем, одмах је порушена била придворна црква, храм Св. великомученика и побједоносца Георгија, која је по народњему предању била пред самим градом Жабљаком. Но и ако је непријатељ порушио оно,

што му се само срушити дало, али невидима благодат Божија, до које се није могла дотаћи гријешна рука пакоснога негдашњег душманина, и даље је остала да својом небесном светињом покријева и осјењава оно освећено мјесто, на коме је хваљено Св. име Христа Спаситеља. Та Св. благодат Божија лебдила је на рушевинама ондјешњег храма Божијег и на стијенама града Жабљака, те је као небесна стража неоскврњено чувала ондешње Српско земљиште и његове Хришћанске светиње.

Тек иза пуна четири и по вијека Преблагих Бог — нека Му је слава и хвала — досудио је тврдоме граду Жабљаку, да се коначно ослободи испод тешкога туђег јарма.

Срећа је у дио пала Његовоме Височанству нашем Премилоствоме **Господару Књазу Николи** првоме, да раскине вишевијековне ланце, који су много и дуго притискивали Жабљак и питому Зетску Област. **Књаз Никола** Господар Црне Горе, ослободилац Жабљака и све Зетске стране, прави је и законити нашљедник Ивана Црнојевића, или како га Он сам у Својој „Балканској Царици“ називље — „Ивана Господара“ —, и по томе с пунијем правом могу рећи, да је Свемогући Бог у високој особи **Књаза Николе**, испунио оно, што је негда Ивану Црнојевићу обећано било: „И возвращу ти въ землю сію; яко не имамъ тебе оставити, доидеже сотворити ми вся елика глаголахъ тебѣ“ (Быт. 28, 15.)

Узвишени наш Владар **Књаз Никола** у знак превелике своје благодарности Богу, у граду Жабљаку подигао је овај св. храм Божи, кога данас у Богу осветисмо у славу св. великомученика и побједоносца Георгија, јер у колико се на народње предање ослонити можемо и пређе је овдје био храм у славу реченога Светитеља.

Судбина града Жабљака и судбина Зетскога владоца Ивана Црнојевића може нам довољно послужити, да је људскоме разуму неиспитан промисао Божи. Кад промислимо, како се Књаз Црнојевић за помоћ Богу обраћао, и како је Свемогући Бог преко Нашљедника му **Његовога Височанства Књаза Николе** испунио оно, за чем се он негда молио — То нам — благочестиви Христијани — може послужити као очевидни доказ: колико важи свесрдна молитва, која се Богу умилно приноси, а особито кад се то чини за опћи напредак народа, за срећу и благо домовине.

Ко се Богу моли томе Бог и помаже, и Његова Св. десница такве нигда не оставља. Пређе или послје такве молитве бивају услишане и испуњене, као што и св. писмо устима Цара Да-

вида вели: „въ день скорби моеи возвахъ къ тебѣ, яко услышалъ еси“ (Псал. 85, 7.)

Зато и ви, Благочестиви Христјани, којијема је Богом одређено, да дочекате оно, што ваши предци нијесу били срећни виђети, а то је слободу града Жабљака, равне Зете и многијех другијех градова и мјеста, молитe се Богу свагда за многе и небројне милости, које нам је дао. Ви од данас ево имаћете своју цркву. — Посјеђавајте је на молитву при Богослуженијама у дане неђељне и празничне. Сматрајте Св. цркву као дар Божи. У њој увиђајте духовну мајку своју, која ће вас хранити духовном храном Св. науке Христове.

У свакоме вашему дјелу нека вам свагда најпрва и најсвeтија дужност буде, да испуњавате Св. вољу Божију.

Јутром и вечером, прије и послѣ једе, при почетку и свршетку свакога дјела и при свакоме вашему послу и предузећу молитe се Богу. Ко душу своју не храни молитвом и добрима дјелима, томе душа гладује и лишена је сваке помоћи у надању на милост Божију. Ко се брине, како ће нахранити тијело, а душу заборавља, тај је пошао путем, који ће га повести ка пропасти. Именом бити само Христјанином, а не вршити оно, што закон Божи наредује, и још што св. црква прописује, то је обмана и грдна привекана самога себе.

У испуњавању Св. Божих заповједи налазимо хришћанску радост и утјеху. Са таквом утјехом у души нашој можемо с правом очекивати сва хришћанска блага, која преблаги Бог може даровати онијема, који се по његовој вољи владају.

Да би се и ми удостојили такве среће и милости од Бога, напредујмо свагда у хришћанскимa врлинама, у врлинама побожности, поштења и љуцкоте.

Нигда незаборавимо, да је нашој земљи био спас у вјери и у јунаштву. Зато свагда гојимо и чувајмо те узвишене и племените врлине. Па тијем будимо увјерени, да ће вјера наша свагда остати тврда и непоколебљива стијена, и да цркви нашој и народу српскоме неће моћи наудити ни сама врата ада; јер ће пређе небо и земља мимоићи, него што би ријечи Спаситељеве остале не испуњене, као што то христос у Св. Еванђелију говори: „небо и земља мимоидеть, словеса же моя не мимоидуть“ (Мат. 24. 35.)

У обављању нашијех Хришћанскијех дужности помолимо се Богу за здравље Његовога Височанства Књаза Николе, ослободиоца Жабљака; за здравље и дуги живот Њезиног Височанства Књагиње Милене, Престолонашљедника Његовога

Височанства Књази Данила, Његове Свјетлости Књаза Мирка, Великога Војводе Зетске области и Свега Владајућег Дома.

Помолимо се Богу и за блажени покој онијех Црногорскијех соколова, који овдје жртвом падоше за слободу града Жабљака.

У Богу освешени данас овај св. храм нека остане домом молитвенијем, основан на тврдој стијени вјере ваше и вашијех потомака до свршетка свијета. — Амин. —

УЧЕШЋЕ РАЗУМА У ВЈЕРИ.

Пише проф. Л. Т. Перовић.

Између свију религија хришћанство нас највише поражава својом тајанственостију. Као сфера надприродног бића, оно приводи човјека у узајамни одношај не с ограниченим субјектом, какав је он сам, већ с апсолутним и безграничним — Богом живим. Истине хришћанске тичу се с једне стране Бога с Његовим пуним савршенством; тичу се ограниченог човјека, тог чеда Божјег; тичу се, пајзад, и њиховог тијесног опћена међу собом; па као што је много у овом смитричком свијету напуњено тајнама, врло просто таквих тајна може човјек очекивати и у хришћанству. Узмимо ма који хришћански догмат и ми ћемо под сваки начин паћи у њему нешто, што нам изгледа тамно, неразумљиво, ушљед чега су се и у првим вијековима хришћанства, па и дан данас јављали људи, који су готови били признати у овом случају јавно противурјечије. Шта више јеретици у животу прве хришћанске цркве долажаху до таквог закључка, да исто онако знаду Бога, као сами себе ¹⁾, или су са свим обратно тврдили: да је Бог недостижан ²⁾. И у једном и у другом случају падали су у крајност, због чега су и игнорисали једну страну предложеног питања: или нијесу признавали тајне у хришћанству, због чега се код њих вјера јављала — вјером разумном, или су одлучно одрицали ову пошљедњу и држали, да је цијело хришћанство једна велика тајна. Но с оваквим закључцима ми се не можемо помирити. Треба човјек да је одвећ самопоуздан, па да тврди, да је у хришћанству све разумљиво, и да Бога он зна, као себе самог; с друге стране необходимо је потребно савршено се одријешити од способности

1) Валентин, Птоломеј, Аеције, Евномоније и др.

2) Мармонити.

познавајуће и у све лијепо вјеровати, другим ријечима — ослободити се од разума. Да би ријешили предложено питање, ми ћемо прије свега обратити пажњу на саме догмате хришћанске, на оне тајне, које нам представља дотична религија; испитаћемо, да ли се олако могу постићи, или бар има ту нечега, што ми можемо себи објаснити. —

Без сваке сумње ограничени човјечији разум много које-чега не може да достигне у хришћанској религији: догмат искупљења, тројичност лица у Богу и т. д. то су такве тајне, у које тек човјек може вјеровати. Али ипак не смијемо тврдити, да човјечији разум није никако кадар, да их појми. То се понајвише види отуда, што је божанствено откриће, у коме се саопштавају овакве врете истине, дато не коме другоме, до баш истом човјеку с циљу: да просвијетли свјетлошћу истине оне, који лутају кроз таму варљивог знања — „Синъ Вожиѣ приде и далъ намъ свѣтъ и разумъ, да познаемъ Бога истиннаго.“ (Јоанъ, V, 20.) Али какво би могло бити просвјећење у случају, кад би нам то откриће саопштавало тек оно, што је неразумљиво, тајно? На што нам оне тајне, које човјек са свим не би био кадар постићи? — откриће таквих тајна, т. ј. потпуно трансценденталних, било би јавним противурјечијем, те не би у оваквом случају ни оно достигло своју цијељ, т. ј. нити би дало нових принципа за морални живот човјечији, нити би просвијетлило човјечији ум. Бадава неки одјељују разум од вјере (Гетингер) и држе га за нешто са свим одвојено. Те двије стране познавајућег акта духа човјечијег налазе се у тијесној вези међу собом, јер и вјера сама учествује у правцу познавања и обратно. Узмите макар какву науку, и ви ћете опазити, да, и ако већином ту разум посла има, и вјера ту мјесто има; исто тако и у сфери вјере разум има мјесто и то није никакво нелегално намећање, већ нужно захтјевање те саме вјере. Хришћанин је дужан знати не само у што вјерује, већ и зашто вјерује, да би могао дати рачуна свакоме, ко га упита, а што може тек познавањем, помоћу којег вјера и почива на тврђем темељу. У тежњи разумјевања основа хришћанске религије лежи почетак оног интелектуалног процеса, који на себе прима хришћанска наука. У својој вјери хришћанин добива за себе извјесно status живота и увјерење, да на свијету постоји истинита реалност. Божанствено откриће достиже своју циљ само онда, када се јавља не само као акт божанства, већ и улази и у религиозни живот човјечијег „ја.“

Нема сумње, да религија садржи у себи познавајући

елемент, значи науку; али онај, који је разумије тек интелектуално, као преставу или мишљење, заборавља у њој живи почетак, јер унутрашњу суштину религије саставља побожни страх пред Богом, љубав према Њему, сазнање зависности од Њега и савршена преданост.

Credo ut intelligam. Да, тога се држаше неки философи, да тим ослободе религију од психолошке теорије и апологетике хришћанске, која је на овој основана била, нарочито Шлаијермахер, који сву суштину религије свађаше на *articuli puri* или специфички на благочестиво чувство. Но да ли нам је предложени тезис свагда поуздан? Не, јер ако узмемо један од најглавнијих хришћанских догмата: о Тројичности лица у Богу, то ће и овђе разуму бити нешто појмљиво. Он се на пр. потпуно слаже с тим, да је Бог Тројичан по лицима, а један по суштини; ту нема никаквог противурјечија, које би расудак мрзио, а то је онај догмат, који је породило сијасет јереси још у првим вијековима Хришћанства. Ово исто важи и за друге хришћанске истине. Много је теже разуму одрећи извјесни хришћански догмат, него га заштити. Колико је постојало различних теорија и хипотеза односно постања свијета, и ни једна нас није тако задовољила, ни једна се није тако мирила са захтјевима разума, као она, што се у *Витрофеев* закључује. Па ни Апостоли, а послје њих и *Св. Оци* нијесу бадвај износили разне врсте алегорија, старајући се да што рељефније насликају разне хришћанске догмате. Тако на пр. Апостол Павле срањује ускренуће тјелеса с развићем растиња из сјемења (кор. 15, 35—44). Свети су оци приводили много аналогича догмату о Тројичности лица, које и ако нијесу са свим основане, али у сваком случају оне у неколико достижу своју цијелъ и расвјетљавају разне догматичне истине.

Не можемо да још не напоменемо, какву чудну сложену хармоничну систему престављају из себе сви хришћански догмати — само један од њих одбаците — све се хришћанство руши (кор. 15, 12—23), а то значи, да једне истине бацају духовни рефлексе на друге, појашњавају их и освећују, а све су заједно пуне дубоког смисла. Најзад и тај факт, да се Богом откриле истине нијесу на један пут саопштавале, већ по духовном расту вјерних чланова хришћанске фамилије, по способности усвајања и разумијевања, тај, велимо, факт свједочи нам, да догмати хришћански нијесу савршено неразумљиви за Хришћанина, јер иначе зашто би се обраћала пажња на сличне спреме слушалаца. Сам Исус Христос много које-чега није саоп-

пшти апостолима, ма да су они у неколико били подготовљени, и у пошљедње дане његова земног живота обећао им је послати Духа светог, а последије ускренућа сам их је учио „Јаже о Царствию Божию.“ Такве се практике држала, а и данас се држи, св. правосл. Црква за оглашене, који желе ступити у недра Хришћанства.

Из свега овога може се закључити, да у области религије човјек може нешто познавати, није од њега све сакривено. Истина, савршено познавање не можемо очекивати: но зар се може похвалити човјек у свестраном познавању и у сфери чулног свијета! Не, апсолутно познавање ни овдје не постоји, већ односно, које се не може назвати савршеним. За чудо нам је, зашто неки са свим поричу научно познавање религије?! На што оснивају своје тезисе заступници таквог погледа? Ми смо се дјеломице додиривали тог питања, кад смо говорили о карактеру Хришћанства, као о сфери бића понајвише надприродног, гдје се човјек поставља у узајамни одношај с апсолутним бићем.

У данашње вријеме виши значај приписују позитивном знању, емпиричком, а знање о надприродном, супранатуралном бићу држе за споредно, сумњиво, које незаконито претендује на научно знање. Процес мишљења, по њиховом мишљењу, представља разликовање, значи ограниченост. Представа о извјесном предмету јавља се у нама тек у толикој мјери колико је ми одликујемо од других ствари. Студен на пр. тек можемо преставити, пошто знамо, каква је топлота; али апсолутно суштаство не може се ограничавати, у њему се закључује сва пуноћа. Осим тога, да би смо могли судити о извјесном предмету, морамо се под сваки начин налазити с њим у извјесној вези, а Бог — говоре — стоји ван сваке везе с човјеком (деисти.) Постараћемо се рашчистити ове доводе.

Мишљење је ограничено; оно може обухватити тек област овог коначног свијета, али не никако бескрајног бића, каквим се јавља Бог. Не можемо да се не сагласимо с тим, да је мишљење акт различавања, али још не сљедује, да ми не можемо достићи бескрајно суштаство, јер иначе морало би се ограничавати. Разликовати логички није једно исто, што и разликовати реално. Ако ми логички разликујемо једну ствар од друге, то ми свезу између њих не уништавамо. Исто тако кад ми разликујемо коначно од Бескрајног, то тек ми можемо обратити пажњу на то, да Врховно Суштаство није једне исте врсте које и коначно, нема оно оних недостатака, какве нала-

зимо у посљедњег; но не гледајући на то, Врховно Суштаство може бити и у реалној вези с коначним. Није правилан ни други тезис, т. ј. да је мишљење могуће само под условом саодношаја субјекта, који се замишља, и објекта, који мисли, а суштаство бескрајно је ван сваке везе, ван сваке саодговорности. Овакав је захтјев одвећ нелогичан и неправилан. Када бисмо се с тим сагласили, онда бисмо се морали отказати са свим од могућности познати емпирички свијет. — Да пријеђемо к разбору појма *разумна вјера*.

Овај је термин дијаметрално противуположан термину „слијена вјера.“ Ако објаснимо пошљедњи, јаснији ће нам постати први. Кад кажемо „слијена вјера,“ у нас се јавља престава о таквој вјери, која све прима, без обзира, да ли је то правилно или не. Човјек, који слијено вјерује, мало се стара о свом религиозном погледу на свијет, не пушта се у оцјену својих религиозних убјеђења, он је индиферентан. Вјера није мњење, ни страх, није плод таштине и лакоумности, она је, као што говори Паскал, „више дјело разума,“ који, познавајући све научним путем, бива принуђен да се сагласи слободно без сваког насиља о истини и отприлика. Вјера је сила познавајућа у недоступној области за прости човјечији разум. Овај пошљедњи такође тежи да позна тајне религиозне, но није кадар и то је све. Вјером човјек долази до онога, пред чим се његов разум зауставља. Таквим начином: вјера просвјетљује и узвишује познавање разума, а разум са своје стране помаже у раду раскрића и излагања догмата и уопште ради у сфери интелектуалног познања. Зато св. Оци нијесу ни држали јелинску мудрост противну вјери, већ су је држали као неко средство за лакше и брже примање хришћанства. „Сва је јелинска филозофија — говори Ориген — припрема к хришћанству,“ зато се они нијесу ни туђили од образовања.

(Наставиће се.)

**

СЛОВЕНСКА СЛУЖБА У РИМОКАТОЛИЧКОЈ ЦРКВИ.

Дан први јануара 1895 г. по новом календару биће епохалан за римокатоличку цркву у Црној Гори: овог дана, последије толике стотине година, у римокатоличкој катедралној Барској цркви служена је први пут литургија на старом словенском језику.

Од коликог је огромног значаја, да хришћани чују *живу* ријеч Бога живог, да разумију ону свештену радњу, која се у цркви збива, да им свака ријеч западне дубоко у срце, кад се то врши на разумљивом народу језику, — није потребе на овом мјесту разлагати, него ћемо само летимице пропратити судбину словенске службе у римокатоличкој цркви.

Први свештеници, који су по наредби цара грчког Ираклија дошли из Рима и проповиједали хришћанство на латинском, народу неразумљивом језику у Далмацији и Хрватској, нијесу имали успеха, те и они, који су били примили хришћанство, за вријеме независности овијех земаља од Византије, опет су пригрлили сродније им незнабоштво.

У другој половини IX в. пошто су се посавски Хрвати у првој половини истог вијека ослободили од Франака, за вријеме владе кнеза Седеслава, Хрвати су поново добровољно повратили се под власт грчкијех царева.

У исто вријеме, кад и остали Срби, Далматинци и Хрвати пошаљу посланство цару грчком Василију Маћедонцу, молећи га, да пошаље свештенике, који би коначно утврдили Хришћанство међу њима. Тако су се Хрвати и Далматинци по други пут крстили по истом обреду из Грчке.

Због географског свог положаја на раскрсници између истока и запада, будући свезани разнијем сношајима са Италијом и другијем државама, које су признавале власт римског првосвештеника, Хрвати и Далматинци не остану дуго под црквеном влашћу грчком, него већ за вријеме Бранимира год. 879 поново признаду власт римског папе, и на тај начин коначно се отцијене од своје остале браће Срба источне цркве. Овај су пут Далматинци и Хрвати сачували на словенском језику службу, коју су примили још за живота Методијева. То је одобрио и папа Иван VIII.

Одмах у почетку рада светијех апостола Тирила и Метода из себичнијех намјера, а никако у интересу правог хришћанства, германско свештенство у велико се противило ширењу светог писма на словенском језику, говорећи, да то може бити само на онијем језицима, на којима је био натпис на крсту Спаситељевоу, кад је био распет, а то је: на јеврејском, грчком и латинском. Свештеници романског подријекла из саме Далмације, у интересу одржања романског елемента, који потискиваше све више и више словенски, такође се истакну као противници словенске службе.

Од почетка X в. (год. 924), за владе краља хрватског Томислава, одољеше противници словенске литургије и „Методијева учења,“ те буде забрањена, а та се забрана понови на разнијем помјеснијем далматинскијем саборима и потврди папскијем повељама.

Ова западна половина нашег народа, осјећајући свој понос и бранећи своју милу народност, није се лако покоравала тијем забранама, него је водила јуначку борбу са непријатељима своје народности у толико жешће, што аристократски карактер западне цркве никако се није слагао са демократскијем духом нашег народа на све стране.

Ушљед оваког јуначког држања год. 1248 папа Инокентије IV потврди на ново словенску службу глагољскијем словима писану, гдје год се она била уобичајила, а то је опет поновио год. 1252. Отад се глаголица у црквенијем књигама једнако ширила и тијем подуширала употребу српског језика. Тако је било све до XV вијека.

Проналазак штампарија, дугијем преписивањем покварени црквени текстови, мржња према словенској служби онијех бискупа и уопште римскијех свештеника, који нијесу припадали словенској народности, учинише, да поче падати глагољска црквена књижевност у западном дијелу нашег народа. У томе настаде борба римокатолицизма са протестанством, и то би узрок, те на ново живахну словенски језик у римској цркви.

Римска папска власт, да не би Словени прешли у протестанство, као што су били почели, стаде се озбиљно старати, да подмири потребе народне.

Да би се поправио онај назадак, који се опазио у глагољско-црквеној књижевности, у помоћ притече и цар Фердинанд II, који посла у Рим глагољска слова, да се прештампају црквене књиге. Папа Урбан VIII постара се, те се нађе човјек, који ће приређивати словенске књиге за штампу. То је био Рафаило Леваковић, родом Хрват. Тако је године 1631 он издао глагољски мисал, на старом српско-словенском језику. У то вријеме у Риму се бавио ради уније русински митрополит Методије Терлеци са друштвом. Од овијех русина Папа дозна, да се прави словенски језик сачувао само у Русији и у рускијем књигама, те је због тога он наредио, да се глагољске књиге, у које је уљегло много чисто српско-народног, поправе према рускијем црквенијем књигама и штампају. Године 1648 изиђе у Риму *Бревијар* (Часловац), поправљен према руско-словенском. Даље у истом правцу радио је Сиљећанин Иван Паштрић, а за њим је наста-

вио Матија Караман, који је нарочито ради тога путовао у Русију. Њему је помогао у томе послу Матија Сивић. Стари попови глагољашки силно су се противили овоме новачењу, али нијесу могли ништа успјети. У половини XVIII вијека глагољица доби ревносног покровитеља у лицу арцибискупа далматинског, прелата Виценција Змајевића, уз кога је и радио поп Караман, доцније, послје смрти Змајевића, арцибискуп далматински. Они су основали семинарије за глагољашко свештенство, али су доцније ови заводи пали. Глагољско штампање у Риму престало је год. 1791. Знање глаголице све је више и више падало, тако да у овом стољећу један бискуп далматински приморан је био штампати словенски *мисал*, мјесто глаголице, латинским словима (*Epistolarum et evangeliorum..... volumen illyricum, Schiavet nuncupatum*, у Ријеци г. 1819; *schiavet* — обични назив за словенске књиге).

Глаголица се ширила у Далмацији на југ до Неретве са свима острвима. Највећма је цвјетала око Сплета, Задра и супротнијех им острва, за тим око Сења, по Лици и Крбави. На сјевер су јој биле границе: Озаљ, Драганић, Топуско, а налазила се по гдје-гдје и око Сомобора, Јастребарског, постојбине Леваковића, по бискупији Загребачкој. Глагољицом се служаше и читава Истра, осим западне стране, а допирала је и у Крањску.

Глагољашка служба сачувала се до наших дана по неким мјестима горње Далмације и појединијем отоцима, не гледајући на сва усиљавања непријатеља словенске службе, да се отуд истисне.

Посао Леваковића и Карамана настављен је и у новије вријеме, али у другчијем мало правцу. Због вјерскијех, а особито политичнијех разлога увиђело се доцније, да није добро учињено, што је уведен у римску цркву руско-словенски језик, те би ријешено, да се опет глагољске књиге поврате у ону стару редакцију, коју су Леваковић и Караман одбацили, т. ј. да се русизми на србизме поврате. За ово је био одређен Иван Брчић (род. 1824 г. † 1870), који је изнио цио развитак глагољске књижевности. За ово је владика Штросмајер добио папско допуштење. У почетку рада Брчић умре, али Штросмајер није дао, да с њим умре и ово подухеће: један дио рада доведен је до краја: данас већ има штампан *мисал* за римокатоличку цркву, поправљен према српско-словенском. У своје вријеме и Даничић је примао неко учешће у овом раду. Његово Височанство Господар наш и Књаз, очински бринући се о

свијем својим подајницима без разлике вјере, израдио је код римског првосвештеника, да римокатоличка црква у Црној Гори добије службу на словенском језику, као што је већ познато читаоцима „Просвјете,“ не гледајући на многе препреке, које су на путу стајале. Уз име Његовог Височанства у културној историји споменуће се и име пресвијетлог прапискупа г. Милиновића, који се такође доста потрудио, да се ово дјело овако сврши.

И тако наша браћа по крви римокатолици у нашој отаџбини добили су оно, што би раде биле имати и остале римокатоличке цркве у цијелом Српству, и за чим одавно жуде, а то је служба на словенском језику, али им се не да....

У.

РЕЛИГИЈА И НАУКА.

Пише Д-р Клеант Теодоридес.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

La Physique nouvelle est la proclamation de l'Univers invisible.
(Flammarion. — Etoiles et atomes.
— 1886.)

У августу мјесецу 1886 године Француска је славила 100-годишњицу рођења професора природних наука и управитеља физиолошког музеја, Chevreul-a. Никад и ни у каквој земљи није доживио мудрац или научењак почаст, којима обасуше славног старца Француска и читави научни свијет. У тој слави учествоваше: влада демократска, Институт француски, академије разне, друштва знаности и умјетности, готово сви јевропски физиолошки заводи и научне корпорације.

Од почетка борбе радећи, учећи и испитујући законе природне, својим открићима више је допринио експерименталним наукама, но ма који други научењак. Chevreul је тако радио у свом физиолошком музеју до своје 103 године, т. ј. до године 1889, сачувавши бодре своје душевне силе и истражујући увијек као најпростији ученик, за то су га и били прозвали „најстарији ученик,“ који је у исто вријеме био и најстарији јевропски научењак.

30-га августа 1886 новине демократије донијеле су величанствени програм званичне прославе.

Али су много важнији били програми разних друштава, театралне преставе, парадирање чланова разних друштава,

говори пресједника, илуминације. Весе ће трајало је за три дана. Похвалне говоре многи су држали, међу којима и пресједник општине Флокс.

Када многи лијечници и физичари уче, да наука не може се сагласити са неким религиозним тачкама, зар не вреди упознати се са религиозним начелима научењака нашег доба — са Шеврелом?

Овај научењак у најважнијем својем спису „Повјест хемичких наука“ испитује са знанственог и експерименталног гледишта питање о почетку и сушности бића, којима се веже материјална система. Нећу изнијети овђе сва подужећа и мудре мисли научењака нашег доба, већ ћу споменути у кратко резултате дугог и опширног претресања, што се налазе у 50-тој књизи споменутог дјела.

Шеврел је велики борац примјене експерименталне методе у сваком научном питању. Позитивне и физичне науке не треба да се удаљују од експеримента и разматрања зарад тачности и одредбе природних закона, јер иначе никакво питање о почетку и првој појави бића неће се слагати са физичним и физиолошким знаностима. Дочим, ако допустимо, да се експериментална метода примени на вјечите проблеме о почетку бића и живота, доћи ће до резултата сагласних са религиозним начелима о створењу.

Материјалисти, вели Шеврел, не смју да се слажу са експерименталном и научном методом, нијечући Бога, блуде по бескрајној обмани. Атеизам држи, да нема ништа до материје и њених сила. Али ово увјерење је проста хипотеза без икакве научне основе, која безаконито газди све законе експерименталне методе. Онај, који каже, да има један разумни и свемогући и независни узрок, из ког изиде и свијет, и живот, и разум, тај исповиједа експерименталну методу, јер искуство доказује, да оно, што се рађа, састоји се увијек у сили, у опом, из чега се рађа. Али онај, који исповиједа, да се живот рађа из мртве материје помоћу механичних закона, и да се разум и слободна воља рађа из мртве материје помоћу закона, који произлазе опет из материје без живота, без духа, без самокретања, без свијета, без слободне воље, тај се одмиче од услова експерименталне методе. Чудни и неистумачиви начини уздржавања и предања живота, чудновати феномени инстинкта, хармоније разних и сасвим одвојенијех независних бића, чудеса човјечијег разума и његове слободне воље, одбијају сваку хипотезу материјалног и механичног узрока. „У ове мисли упућује ме ек-

периментална метода, која носи свој почетак од оног, што је било и што се је показало, и која произлази из резултата узрока. Сравнивајући ову методу са сахатом и другом макином, увиђам, да је то могао пронаћи људски разум само као чедо разумног, свемогућег и независног узрока, а не узрока мртве материје. Испитивајући пак карактере живота, инстинкта, човјечијег разума, етичног самоосјећања, људских логичних сила, пењем се на висину мудрости и силе веће и независне од закона конкретног и материјалног свијета.“

Који год прочита дуге странице, које је посветио славни научењак начелима о створењу, који год чује непобитне његове научне мисли и разлоге, који год размисли, да се је латио таквог претресања у спису, у којем није био принуђен, да анализира такву тему, увјериће се доиста, да је Шеврел изјавио непоколебљива и тајанствена начела, која сачува кроз читав свој живот, и која је исповиједао јавно и пред истом владом демократије, и пред оним, који су му приређивали овације, а гојили су противна начела. У друга времена корист налагаше, да се сакрива свако против религије безбожно начело. Али данас, у великим градовима, особито Француске, јавна изјава религиозних начела показује искрено, чврсто и непоколебљиво убјеђење.

Шеврел није прости деиста, већ и вјерни и побожни хришћанин. Дознавши да неки од оних, који су спремили славу, приписују му идеје, које се не слажу с његовим хришћанским начелима, није прећутио, већ је дементирао и јавно је публицирао следеће писмо:

У Паризу, 5 септембра 1886.

Господине Montravel.

„Одговарам на писмо, којим сте ме почастили. Ви сте нагласили тачно моје убјеђење. Прама добу, у којем живимо, и прама мојим годинама, много пута приписују ми начела, која нити гојим, нити сам икад изјавио. Ја сам прости научењак. Који год ме познаје, зна, да сам се родио, да сам живио и да ћу умријети у хришћанској вјери.

Примите доказе благодарности и особитог прама вам поштовања.“

E. Chevreul.

Побожни професор не ограничује се само, да изјављује своја хришћанска начела у својим лекцијама, писмима и списима, већ

у сред својих важних дјела и брига врши и дужности хришћанске вјере. У дане његове прославе публицирала се је следећа анекдота:

„Једно вече Дурденски парох, ступивши у храм тог села, виђе господина сама самцата на кољена ће се дуго Богу моли. Прическа парох изван врати, а странац, свршивши молитву и одлазећи, рече му: „преосвештени господине, јамачно се ви зачудисте, гледајући странца сеоског, гдје се у ово доба моли. Ја сам Chevreur и чекам полазак жељезнице да кренем. Међу тим сам се промислио, да не могу посветити ово вријеме ничему бољему, него молитви и подигнућу мог духа свевишњему.“

„Боже дај, господине професоре, одврати парох, Боже дај да сви научењаци слиједе вашем примјеру.“

„Имате право, одговори Chevreur, моје колеге знају много, али неки између њих су највеће незналице, што се вјере тиче.“
(Univers. 10 септембра 1886.)

И влада и сви они, који су гојили слободне мисли о вјери, грабили су се, који ће прије приступити великом научењаку, показујући да и они дијеле побожна начела славног мужа.

Г. Фреми спјевао је пјесму, коју је декламирао г. Силвен у театру Comédie Française други дан прославе. Али полиција извади из пјесме следеће стихове, које је тада издао пјесник:

„Учитељу! Читави свијет слави
Твој велики разум.
Ти нијесен од оних, који мисле,
Да је душа осуђена
Да се уништи.

Учитељу! Лажна притворност
Није заразила твоје срце.
Испитивајући тајне природе,
Нијеси занемарно дужност створа
Прама свом створитељу.
Отаџбина никад неће заборавити
Ову твоју науку.“

У једној научној скупуштини претресало се је о религиозним начелима Chevreur-а. Неки су тврдили, да ће тај мудри научењак бити опрезан у изјави својих начела, која је увијек отворено исповиједао, пошто му сада показује толико почасти влада, која је непријатељица сваке религиозне идеје, а тако исто и многи, који су са свим безбожци. Надар, један од истих безбожника, обећа, да ће запитати професора о томе, и да ће

публицирати тај разговор. И доиста 5-ог септембра њихов дијалог изађе у „Journal illustré“.

Надар. — Допустите ми, господине професоре, да вам се обратим с питањем о ствари сасвим субјективној и личној. Преко читавог вашег славног и побожног живота учили сте: при истраживању истине у изучавању сваког питања поуздани вођа је разматрање догађаја и искуство. Ви сте прави зачетник експерименталне методе. Сада дозволите мени, који вас љубим и дивим вам се, да изјавим дивљење, које се у мени буди, кад год помислим, да ви, који не признајете за истинито оно, што није доказано, трчећи од једне мисли у другу, и од резултата на узрок, како сте могли доћи до убјеђења, да има први узрок и узрок премудрости, Разума и Свесиља, до једне такве чисто изгубљене идеје? Како се то догоди?

Chevreul: — Изгубљена идеја!!! Не, не. Велики појав живота не могу ни протумачити, ни промислити просто, а да не прицишем створење живота разумном и надземаљском узроку.

Ви говорите, да ми побожни нијесмо никад доказали, да има Бога. Али када је безбожан доказао своју хипотезу, да нема Бога, неког надземаљског бића? Не би ли добро било по кад-кад да гледамо бескрајну премудрост — механизму неба, у међусобној свези разних организама, у силама и инстинктима живућих створова? Могли би постојешу хармонију свих живућих и неживућих ствари и успоређивајући ту хармонију са ништавилом људским, долазим до увјерења, да су наше невоље достојна казна наше празне охолости.

Успоредите чудне хармоније овога свијета са дјелима човјека, најсавршенијег створа, обдарена слободном вољом и етичним чувством, човјека, који, био варвар, био цивилизован, налази се увијек у борби са себи сличнима. Али чујем неке, да призивају име човјечанства прама имена Божанства, и у име човјечанства усуђују се позивати у помоћ науку, како би уништили религиозно чувство. Ја не видим, што ће задобити човјечанство таквом енергијом. Пазимо, да не погоршамо још више довољно грке услове нашег живота. Аплаудираћу вашем труду само тада, кад ви, који се дичите, да сте одбацили празновјерице и зле слутње, откријете свјетлост сјајнију од религије, и важнијег блага од наде, да би утјешили мајку на смрти њеног јединчета; да би охрабрили човјека у сред несреће живота; да би умирили душу оног, који је прегазио етични закон, и који се је покајао, и да би улили балсам утјехе оном, који се бори са душом у посљедњем тренутку живота. Ах! Госпо-

дине, престани говорити, да се овдје тиче изгубљене идеје. И колико догађаја и истина нијесу стварне и у исто вријеме невидљиве? Али овдје није говор о невидљивом. Само слијепци не виде. За ме ево свјетлост. Видим небесну свјетлост, и очи ми се блијеште од њеног сјаја. Мотрите и ви, мотрите пажљиво, продужујте мотрећи и тражећи свјетлост, и најпослије ћете се освјетлити од зракова Божанствене свјетлости.“

Ми изискивамо у корист истине, етичног закона и исте науке, да престану сувремени позвани и непозвани назови — научењаци износити теорије и хипотезе материјалистичне, које су предмет простог, бесплодног и опасног по друштво диспутирања. Шта би био човјек, кад би изгубио вјеру у Бога? Изгубио би сваки траг савјести и постао би окрутнији и од звијерова. Не заборављајте савјете Вирхова, који је најжешће напао на Хекела, који је износио аутоматичну теорију постања живота и хипотезу о постанку човјека од мајмуна, која теорија у пошљедње вријеме показала се је јалова и далеко од истине.

Зло се лако не лијечи. Ако данас нападате без потребе на вјеру, а сјутра увидите вашу погрешку, исто гријешите, јер се зло укорењује. Чувајте вашу пошљедњу пресуду за будућност, па кад видите, да гријешите, онда нећете је изрећи, већ ће она наћи у вашем мозгу вјечни гроб. Изрекосте ли без размишљања вашу пресуду, отровасте ум младости, помрачили сте њену свјетлост, одстраните убијачке одговоре, слободној вољи и етичној одговорности теоријама, о којима ћете касније бити принуђени признати, да нијесу још науком доказане. Учите слободно народ све физичке истине и експерименталне науке, оне се никако не противе вјери. Зраци религиозне истине и луча хришћанске идеје свијетле јасније у чистом хоризонту. Сујевјерје, лицемјерство и претварање побожности помрачавају небеску свјетлост, дочим научна истина, изnoseћи законе природне и услове људског знања и ума, чини јаснију истину надземаљских и духовних сила. Не побијамо у име религије научна питања и научне истине, већ устајемо против научног фанатизма, који мијења плодове болујуће фантазије у тобожње одредбе и решења вјечитих проблема, и против научног шарлатанизма, који представља као непобитне догме теорије, које најлакше побијају велики учитељи и тумачи природних закона, као што је Chevreul.

О М И Л И Ј Е.

НАПИСАО Дионисије Миковић, игуман.

I. О вјери.

Бог нам је даривао хришћанску вјеру. Кроз њу гледамо Бога као лице кроз огледало.

Хришћанска вјера дијели се на двоје, бива: на живу и на мртву вјеру.

Живом хришћанском вјером испуњен је сваки, ко ту вјеру устима исповиједа, као што је у срцу вјерује, и ко сав свој живот по њој управља.

Мртвом вјером испуњен је сваки, ко у срцу вјерује, али вјеру устима не исповиједа, нити се по вјери управља.

Хришћанска вјера осуђује свако рђаво дјело, јер и свако по непромјенљивом закону Божије правде изазива казну, о чему дивно вели премудри Соломон:

Имиже кто сокрушиаетъ сими и мѣрится. ¹⁾

Хришћанска вјера не слави, слави и велича само добра, побожна, племенита и рододубна дјела; јер само таква дјела воде нас у царство блажене вјечне славе, гдје ћемо гледати Бога лицем у *Његово пресвјето лице*. Основ хришћанске вјере стоји на божанском откривењу. С тога се Христова вјера и разликује од обичне прости људске и историјске вјере, која је основана на основу људских: казивања, начела, искуства и разума. Свети Павле, изабрани сасуд Христов, овако вели о нашој хришћанској вјери: „Вѣра естъ уповаемыхъ извѣщеніе, вещейъ ѿбличеніе невидимыхъ. ²⁾

Без живе вјере не може се ни замислити частан, похвалан, ни спокојан живот.

Жива вјера пробуђује се у људском срцу читањем светог писма и побожним размишљањем о свему, чему нас оно учи. С тога смо дужни читати свето писмо и испуњати Божије заповиједи, да се нама не примјени клетва Божија: „Проклятъ всякъ иже не пребдетъ во всехъ словесехъ закона, ежъ творити и. ³⁾

1) Премудр. гл. 11 ст. 17.

2) Левр. гл. 11. ст. 1.

3) Втор. Зак. 27. 26.

Србин је вјеровало : незнабоштво, богомилство, па истиниту спасавајућу Богом установљену православну хришћанску вјеру :

„Ту тек свјетлост правде видје,
Што никада не заходи;
И ту пута, што спасењу,
Вјечној слави, срећи води.“³⁾

Србадијо моја мила! протекоше више од дванаест и по вијекова, да Србин вјерује своју свету православну вјеру. Ни колац, ни конопац, нити икакве муке, које је могла и знала измислити душманска злоћа, не могаше Србина одродити; не могаше га од своје свете православне вјере оцијенити, за изузетком, што их неки број под утицајем туретства и латинетства, а у оскудици вјерног и свјесног православног пастира, замијенише славље православље са хришћанском римокатоличком и мухамеданском вјером. Данас њиховим неодроженим потомцима, нашом милом, узданом и свјесном српском браћом мухамеданске и римокатоличке вјере ми се, православни, оправдано дичимо и поносимо, повикујући са Књазом пјесником Николом I.:

„Душа једна врата има,
А свѣ вјере једног Бога,

и е његовим ћедом Цетром Цетим.:

Не гледи ме, ко се само крсти,

Но чија ни крвца грије твоја“

и

Брат је мио које вјере био!“

Србин је неравнијем и завидљивим јунаштвом подносио све муке од душманске руке за своју православну вјеру; а прођемо ли гором — гора ће нам о томе казати; минемо ли долом и тамо ћемо се мило освједочити; гледнемо ли у ријеку или у море, и ту посвједочиће нам мученичка српска крв, како је витешки мукотрпни Србин тврдо вјеровало и жарко љубио своју свету православну вјеру; да, крв племенита, српска крв, посвједочиће, што мутни валови не умију, не могу да кажу.

Дивно се је света православна вјера Србину одржала. Што Србин Србује, њој има да највише захвали. Она га је здрава, чиста и неоцврњена превела преко оног крвавог ођејана, на који га отури несрећна, али свагда славна Косовска судбина. Она га је спасла упркос свију олуја и свију муња и громава што на њ сикћаше са запада и са истока. Она му у души у срцу и у свијести сачувала поносно српско име и лијене оби-

4) Из мог нештампаног сијева: „Даниловка.“

чаје; ведрећи му смућену душу и насуморено чело, храбрећи рањено срце и улијевајући у њ непреварену наду у љену и сјајнију будућност. Она га сачувала: да пјева, слави и велича Божја дјела на сва времена, и да буде славан, велик и похваљен пред народима свега свијета.

Љубимо свету православну вјеру, као услов вјечне славе и спасења; љубимо је као што је љубише наши преци, наши мили и покојни мученици. Она ће нас, Србадијо моја, миле очи моје, спасти и прославити.

Србадијо моја, весела ми била! Пресвета православна вјера отвориће нам врата Божјих дворова. Њом проникнути и моћи ћемо себи подигнути онај дивни споменик, основан у сваком племенитом родољубном српском срцу; споменик тако велики и славни, да ће на њ завидљиво сав свијет моћи гледати, а нико га и никад ничим неће моћи умалити, ни потамњети.

Дужни смо се молити Богу, да Он уждије неугасиви свијећњак православне вјере у нашем срцу. И пјевајмо:

Оубованіе мое Отець, приближише мое Сынъ покровъ мой
Духъ свитый троце святаа слава тебъ:

NACIONALNA O Љености.

BIBLIOTEKA

Љеност је смртни grijех.

И сами Бог заповиједио нам је: да радимо док смо на овом свијету. --

GRNE GOVE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Ми имамо и наше српске пословице, које нас упућују на рад, између осталих напоменућу ову: „Моли се Богу, као да ћеш сад умријети, а ради као да ћеш свагда живјети.“

Љеност је извор зла, а свако ће зло казнити Бог, јер је писано: „Скóрбъ и тьенота на всяк8 дшп8 человька творящаго злое⁴⁾ А „Блажени творящій заповьди его. ⁵⁾

Љенивци су обично робови туђе воље, њима ништа није свето ни племенито, што је иначе радишном и поштенном, свијету узвишено свето и племенито!

Љенивци продају и мозак у костима; окрећу вјером; издају дом и род; Утопили су стид са образа у дубоки смрдљиви глиб; облагују и криво се куну; лажно свједоче; краду, напастују, убијају; никоме не мисле добра, него своме ненасићеном трбуху; једном рјечи свако зло чине и изазивљу на себе Божију срцбу, и постају предметом ошћег сажаљења и презрења.

5) Римљ. 2. 9.

6) Апокал. 22. 14.

Србадијо моја, славо моја! Немојмо беспослено продавати Богом нам дароване дане! Бог, наша српска дужност, и вријеме у коме живимо, — једном ријечи све, што условљава наш живот, напредак и спасење, он заклиње нас: да у љености не проводимо: јер ако љенствовали будемо одговараћемо за то Богу, роду, свом напретку и својој савјести.

Чувајмо се љености као од зла које нас може вјечно осрамотити и упронастити. Љеност понизује, а поштени рад узвишује.

Молимо се Богу, који види нашу немоћ, да нас учврсти у сваком добром поштеном родољубном раду, да будемо пред Њим чисти и свети, а пред свијетом евагда славни и поштени. И пјевајмо: Еди́не вѣдыи члвѣческаго сзцества немоуць, ꙗ млетивно вѣ не вообра́жси, препояши мя съ высоты сѣлоу, съже вошѣти тебѣ святии: одшѣвденныи храмѣ, неизреченныи славје твоѣи члвѣколюбѣ. (Ирм. Митрофанов гл. 1.)

(Наставиће се.)

NACIONALNA
ПАЛЕСТИНА ИОД ВЛАКЪУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ
ИМПЕРАТОРА РОДВ26R-1886.)

IV. CRNOJEVIĆ

Св. Кирило Јерусалимски и Акакије Кесаријски.
350—361 год.

(Од Алфонаа Кјуре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Наставак 1).

Одмах иза тога аријанство је почело опет да узмућује Палестину. Прије свега између Акакија Кесаријскога и Кирила јерусалимскога проишало је неспоразумљење о јерархичном праву њих двојице. По сагласности Кириловој, Силван Тареки премјестио је Теофила Елефтериопољског, вођу полуаријанаца и друга Св. Кирила, на угледнији престол и положај у Кастабам у Киликију. У то вријеме Акакије био је заузет у послу около избора антипанта Филекса и није био у стању да стане на пут томе премјештању Теофилову, али је на његово мјесто поставио за епископа у Елефтеринополь презвитера Евтихија, који је био

1) Виђи свеску за Новембар 1894 год.

православни, а своје православље држао је у тајности, но послије, из мрзости противу Кирила постао је врућим аријанцем. Изгнањем Евсевија Верцељског и Љуцифера Каљарског та се свађа још више поострила. Констанције, пошто је побједио Магнеција, само је и мислио то, како ће погубити Св. Атанасија, којег је оптужио пред папом Либеријем и наћерао је, те су га осудили на два аријанска сабора, који су држани у Арљи и Милану. Евсевије Верцељски и Љуцифер Каљарски, кад су били на Миланском сабору, јавно су устали у одбрану Св. Атанасија и православнијех догмата. Разјарени Констанције, на овакав њихов поступак, одмах пошаље оба у прогонство: Евсевија у Скитопољ, а Љуцифера у Елефтериопољ. У Скитопољу предали су Евсевија у руке Патрофилу, који је био окорели аријанац и непомирљиви непријатељ православља; но он и овдје нађе заштите у почетку, и то код графа Јосифа, прије обраћеног у православље јеврејина, који је био приморан да се пресели у Скитопољ и тијем да би избјегтао непријатељства тиверијадскијех јевреја. Граф Јосиф прими Евсевија код себе и заштићавао га је од Патрофила, који се није смио усудити да увриједи тако великом саопшенику. Овдје Евсевије, у друштву некијех презвитера, који су му по изгнању постали дружина, видио се са Св. Епифанијем и Св. Гавденцијем, који је доцније постао епископ Новарски. Но скоро за тим умре и граф Јосиф, и Евсевије, оставши без заштитника, буде затворен у тамницу, гдје су га аријанци мучили глађу. Евсевија овдје посјети један од верцељскијех ђакона, који му је донио писма, а и од некијех италијанскијех цркава и милостињу. Овај ђакон, посјетивши Јерусалјам, казао је Св. Кирилу о страдању Евсевија, но на жалост Кирило га није могао заштитити, јер га је Акакије почео да напада и претјече лажнијем сплеткама, а још више, што је био велики глад завладао Палестином, који се готово највише осјећао у Јерусалиму, гдје је посјета Св. мјеста привлачила около себе гомиле сиромаха, и Св. Кирило, да би помогао и спасао такве невољнике од глади, продавао је много ствари црквенијех, које је даровао храму гробнице Господње још цар Константин, међу којијема је било и једно златоткано епископско одјезаније. Љуцифер Каварски није мање страдао од Евсевија, он је најрије био предат у руке Германику а овај га је послао у Елефтериопољ Евтихију, који се према њему понашао најдрекијим начином. Евтихију је било противно, е се Љуцифер налази у средини малог друштва православнијех у Елефтериопољу, који су се око њега купили. Он огорчен тијем ску-

пљанем православнијех, један пут, са сјекиром у руци, појури пут његове ћелије, у којој је Љуцифер служио; сломи врата, рашћера све присутне, који су присуствовали на служби, а Љуцифера, који је у рукама држао чашу са даровима, обали на под, и одузме му све скромне украсе те њине цркве. Један узрок, те се така неправедна мучења нијесу могла ублажити, био је непрестано и силно упорство Св. Кирила противу аријанаца.

Одмах после је Мелетинскога сабора, Св. Кирило, у друштву са Елпидијем саталским, устао је у заштиту Евстатија Севастијског и свештеника Евсевија, за које су аријанци говорили, да се свргну, и не само да није пристао на њино, од аријанаца, свргнуће, него ни одношаје није са њима прекинуо. Такав не пријатељски одношај Св. Кирила спрема аријанаца до тога је разјарио Акакија, да га је овај одмах позвао к себи на суд, али Кирило, признајући Акакија јеретиком, казао је, да неће доћи. Тада Акакије дозове неколико епископа, који су били његови једномишљеници, као: Патрофила Скитопољског, Евтихија Елефтериопољског, Петра Гипског, Харисија Азотског и Евсевија Севастијског. Овај и неке друге, који су се од страха придржавали аријанства, саставио је од њих сабор, да осуде епископа Јерусалимског, оптужујући га, да не признаје његове власти, да је преферано привржен православијем догматима, и да је продао ствари, које су украшавале храм гробнице Господње.

Кирило је био заочно осуђен, лишен престола и изагнат из Јерусалима. Но непријатељи Кирилови мало су познавали енергију његову, уображавајући, да ће он подлећи њиноме пристрасном суду. Кирило, позивајући се на указ, који је издао 334. год. цар Константин, поднио је тужбу против решења тога сабора и тијем је обуставио, да се те саборске одлуке не изврше.

И тако Св. Кирило увео је у црквени суд најприје начин и ред грађанског, свјетског суда. Бивало је и прије тога, да се одредбе једнога сабора предају на преглед другоме — вишем и значајнијем сабору, но овакав преглед није сметао судијама, који су гласали на првом сабору, да присуствују и гласају и на другом сабору противу лица, којег су, на примјер, на првом сабору осуђивали. У обичном грађанском суду, при апелацији, на осуду првога суда, отклањала су се сва она лица и судије, које су тај суд изрекле и осудиле; они су могли присуствовати само као прости слушаоци. А преко тога апе-

лација на друго прегледање црквенијех ствари чињела се тек по добивеном предходном одобрењу од императора, а у обичном грађанском суду већ није било потребе тражити никаквог одобрења. При таквој предузећу грађанске судске процедуре Св. Кирилу излазиле су двије угодности за руком: једна, што су при другом прегледању суда били отклоњени сви његови непријатељи, а друга, што му није било потреба тражити предходног одобрења од императора, за које, благодарећи интригама Акакијевим, једва да би могао и добити то. Но Св. Кирило, радећи, тако заборављао је, да по указу Антонина, који је био на свази, онај, који је законито позват на суд, и својеволјно одрекао се доћи на њега, губи право на апелацију, и са те тачке гледишта свјетскога суда апелација Кирилова није се сматрала законитом, а још ништа мање и то, што је Констанције био запенен смјелошћу поступка Кирилова, и Селевкијанском сабору буде наређено, да поново суде Св. Кирила.

Међу тим, привремену управу Јерусалимске епархије Акакије Кесаријски предао је Евтихију Елефтериополском и такав поступак довео је к савршено ненадвијем пошљедицама. Изагнат из Јерусалима, св. Кирило најприје се удаљио у Антиохију, пошто је нашоо тамо престо упражњен, пошао је у Таре, да тражи уточишта код епископа Силвана, који је, како смо више виђели, био вођом полуаријанске партије. Полуаријанци, и ако су одбацили ријеч „единосупници“, али су ипак признавали Сина Божјијега не простијем створењем, него равнијем Оцу, а само по неки од њих преширали су се о Божествености Св. Духа, а при том прави аријанци признавали су Исуса Христа савршеним, али створеним бићем, које је служило везом међу Богом и човјеком.

Акакије Кесаријски извијести Силвана о свргнућу Кирилову и затражи од њега, да га ишћера из Тарса. Силван није хтио послушати Акакија. Тада се Акакије придружи к првијем аријанцима, поможе Евдокију Германиковском, те овлада Антиохијскијем престолом и ишћера из тога града све полуаријанце. Таквијем начином произађе раздвој међу аријанцима, те одвојена умјеренија партија звала се „полуаријанска“, која је са своје стране сазвала два, један за другијем, сабора: Анкирски и Сирмијски.

Овдје није мјесто разбирати по танко још дуге њине преширке с тога, што су произлазиле далеко од Палестине, али треба напоменути, да св. Кирило, користећи се временим надмоћијем полуаријанства, дошао је на Селевкијански сабор, који га

је и оправдао, а оборио Акакија Кесаријског, и св. Кирило врати се са сабора у Јерусалим. Слава и надмоћије полуаријанско није било дуга вијека. Акакије, овладавши превртљивијем умом Констанцијевим, учинио је, те је одмах одбацно полуаријанце. Пошто је ово учинио од полуаријана, онда оптужи и Кирила, да је предао глумцу златоткано епископско одјејаније, које је Константин даровао базилици гробнице Господње. Констанције ражљућен таким, по његовом мишљењу, немарљивијем поступком Кириловим, према спомену његова оца, послао га је у заточење и са њиме све вође полуаријанске.

У 362. год. император поврати све прогнате епископе, и св. Кирило врати се у Јерусалим са младијем сином жреца Аполина у Дафни, близу Атиохије, који, будући тајно обраћен св. Публијом у хришћанство, разбије идола свога оца, и због тога Антиохијски патријарх, св. Мелетије, да би избјегао гњева Јулијанова, предао га је на старатељство св. Кирилу.

V.

Пошљедња борба незнабоштва

NACIONALNA
361—633 год.
BIBLIOTEKA

Незнабожачка реакција која ће дође Јулијаном, није се дотакла Јерусалима, у коме су живјели сви хришћани, и базилика гробнице Господње, и ако је била подигнута на мјесту Венеринога храма, остала је нетакнута.

Укази цара Константина и његовијех синова противу незнабоштва, може бити, нијесу се видје тако енергично испуњавали, као у Палестини, к чему се највише и односе списи Евсевија, као: о разрушавању храмова, о обаљивању или шиљању у Константинопољ статуја, и због тога готово изумрло незнабоштво устало је силније и жешће у Палестини, него ли игдје друго у царевини. Оно се у њој држало особито упорно по многијем мјестима, а особито дуж обале Средиземнога мора, које је поглавито било незнабожачко, и које је доносило у Палестину усмене и богатства Грчке. Сви градови, који су били обалом, изузевши Масон, који се, како је горе казано, обратио у хришћанство, били су задржали незнабоштво, као: Газа, Тават, Антедон, Рафија, Ветиљја, Аскалон и Јопија. У овијем градовима стајали су храмови, пуни дима од тамјана, што су пред лажнијем боговима запаљивали; и у околнијем помањијем градовима и селима, која су била у подножју њихову, и која су имала мало житеља, постојала су капишта — храмови, на вјеш-

тачкијем бреговима, и били су опкољени портицима и колонадама. У унутрашњости, у Панаеади, у подножју Ливанскијех гора, постојала је пећина, као год што је и прије била, посвећена Пану, са својијем завјетнијем натписима. Не гледајући на све указе, које су цареве издавали противу незнабоштва, нека су мјеста остала сасвијем незнабожачка, као: Севастија у Самарији, која је лежала у подножју Гаризима, Скитопол, на бријегу Јордана и даље међу Мртвијем морем и границама Аравије, Ареопол, Пера и Фено са својијем прелијенијем храмом, који је био посвећен Венери Елузи. Бедемом незнабоштва рачунала се Газа, са својијех осам капишта — храмова, у част Сунца, Венере, Аполона, Прозерпине, Геката, Јуноне и Фортуне. Најзнаменитији идолски храм, од овијех поменутих осам, био је посвећен Јупитеру; тај се храм звао Марн, и стајао је у виду велике, округле, куле, која је била опкољена двојнијем редом портика и супрот царскоме указу, који је био издан, да се овај храм разруши, стајао је нетакнут готово стотину година. Околина Газе имала је села и неке мале вароши, којијема је она била средиште и у сваком случају била су јој на помоћи. Због тога становници Панаеаде није су имали мали број хришћана, који су међу њима живјели и, при малом поводу, показивали су своју ненавист према њима.

Може се некоме учинети чудновато, од куда је могло тако дуго незнабоштво бити на истоку?

Оно је познато у Италији и Риму, гдје су биле старе породице римске аристократије, која се заносила, и води поријекло од својијех богова — идола, и која је била окружена гомилом једномишљеника и робова. Овоме није било ништа слично на истоку, није било тако знаменитијех старијех породица, које би биле пушtile и утврдиле коријен у своме рођеном мјесту, и које би саједињавале мјесне становнике под дрвнијем патронотом, него само ново, које је већ свршавало своју улогу, племићство, а за њима прости необразовани народ, који се привезао у незнабоштво јединим сујевјеријем и страстима.

Али на помоћ већ умирућем незнабоштву, особито на истоку, изашао је снажни клас ритера, који су били познати због свога лијеног говора, којијем су они чинили силан утисак на лаковјерне и поводљиве источне становнике. Ти ритери, пошто су подигли слободне универзитете, показали су очајничко упорство противу хришћанства. Катедра ритера ушла је у упорну борбу са катедром епископа. Софисти, позивајући се на спољашњу љепоту и сјајност религије, на примамљиве

успомене незнабошке теогоније, која се спајала са првобитном историјом Јелинскога народа, на глас поезије, тако религиозне и слатковзвучне у Хомера и Есхила, и ако већ скептичне код Софокла, Пиндара и Еврипида, уздржавали су своје ончаране слушаоце у старој вјери, и отимали су млађе у већ готово овладалог Хришћанства.

Кад су њине ријечи биле недовољне, да би са њима могли обдржати народ и младеж уза се, онда су ритери при-тјецали к тајнијем обредима теургије, и неки су пак, као на примјер Максин, надприродно оживљавали мртве статује, или су својим мађијама запаљивали неку свјетлост, у рукама идола као знак њихова живота, којег су се они надали дати и по-врнути у већ изумируће незнабоштво.

Борба између нарођеног хришћанства и већ умирућег не-знабоштва продужила се готово пуна четири вијека. Гомиле мученика показивале су вријеме незнабошког господства над хришћанством; али не треба порицати, да и хришћанство није чињело над њима насиља, за вријеме својега надмоћија, а осо-бито потоњијех педесет година. Виши дио хришћанскијех хра-мова био је прерађен од незнабошких; друге пак неке цркве биле су направљене на општа средства; украси тијех цркава, били су узети са идола незнабошких; а доходи идолскијех хра-мова били су одузети и предати црквама.

Јулијан, пошто је постао царом, наредио да ослободи сваку вјероисповијед и у виду тога ријешни, да одузме у хришћана и поврати незнабошцима све, што су им ови били присвојили. Но пошто хришћани нијесу хтјели ништа да поврате, онда су их почели силом нагонити и тијем су дали повода првом на-сиљу. Опакајућу за собом, и ако не разрешење, а оно бар одобрење власти, идолопоклонички народ цео се подигао про-тиву хришћана, и жестоко су гонили све оно, што би им на-помњало — њима мрзно име — Христа, како у Палестини, тако и у Малој Азији. Незнабошци из Газе, Антедона, Аскалона и Ветилије најприје су устали противу хришћана и поцалили им цркве, разорили манастир Св. Илариона, а и њега самога гонили су, да га ухвате, све до Брихијумског манастира, близу Александрије. Више од свијех мјеста претрпио је Масон; по молби газскијех житеља, Јулијан одузме му сва права и повла-стице, које му је Константин даровао, и потчинио га је под градску власт Газе, којег је и остао пристаном за вазда, па и ако се црква није потчинила ријешењу одступника, и није Ма-сон остао без своје самосталне епископске столице, што је по-

слије било потврђено Палестинским сабором, који је држан у петом вијеку. Незнабошци из Газе, ошивени првијем успјехом, убили су једну цијелу хришћанску породицу, која се вазда одликовала ненавишћу према идолоштоватељима. Управитељ Газе затвори кривце тога злочина у тамницу, али је због тога и сам био лишен Јулијаном службе, који се при томе изразио, да нема велике биједе, ако један Јелин убије десетак хришћана. При томе извјешћу незнабошка реакција, опажајући за собом потпору, подигла се са новом силом. Панада је оборила образ Спаситеља, који је био подигнут као споменик на ономе мјесту, гдје је Христос излијечио крвоточиву; испод те иконе расла је непозната трава, која је била љековита за болеснике. Тај образ Спаситељев замијенили су статуом Јулијановом, коју је мало послје разбио гром. Житељи Севастински извадили су из гробнице остатке мошти Св. Јована Крститеља и предали су их огњу, но монаси једнога Јерусалимског манастира успјели су спасти дио мошти и настојатељ истога манастира, којег је основао Филип, одма иза тога послао је спасену част мошти. Св. пророка Јелесеја допала је иста судба. У Скитопољу су незнабошци разорили гробницу бившега епископа Петрофила, а у Емаусу засули су камењем извор, код којег се Исус Христос одмарао.

Из мрзости према хришћанству, и желећи омаловажити и ослабити вјеру, коју је народ имао у првијем вијеку, Јулијан је убједио Јевреје да опет подигну свој храм у Јерусалиму. Мјесто старога Јеврејскога храма означавале су гомиле развалина, остатци обгорелијех зидова, знаци огромног темеља и двије гордо уздижуће се коњске статује Андријана и Антонина. Обрадовани Јевреји, са свијех страна из Палестине, поврвјели су гомилама у Јерусалим, и, не жалећи новаца, одмах су се заузели за припрему лопата, мотика и сребрнијех кропања за подизање новога храма. Управитељ Палестине снабдио је мајсторе потребнијем материјалом. Јевреји, да би боље и сигурније поставити темељ новоме храму, изваде све заостале, велике плоче и камење из старога темеља, и изгрну земљу, још им је само требало да почну зидати. Хришћани су са страхом пратили све ово предузеће јеврејско, али их је у томе умиривао св. Кирило, говорећи: „Они сами разорише и потоњи камен својега храма; видјећемо, како ће им поћи за руком почетак новога.“ Ободрени са тијем, хришћани се сјетише, да им је св. Кирило, још кад је био презвитер, говорио и предсказао, да ће Јевреји сами и

последње оставке свога храма разорити. Даље је свакоме познато, како је изненадни земљотрес и подземни огањ опалио мајсторе и учино крај тој радњи.

(Наставиће се.)

ЕНИЦКЛИКА ПАПЕ ЛАВА XIII. И ОДГОВОР РУСКИЈЕХ И СРПСКИЈЕХ ЛИСТОВА.

Примас западне цркве, остарали, но прослављен у западном свијету са свог религиозно-моралног сазнања и духовне једрине, Папа Лав XIII, славио је прошле године јубилеј педесетогодишњег својег епископског живота.

Одушевљен врућим одзивима у високом духовном пиру, обасут поздравима и кољенопреклоношћу без мало са свијех страна свијета — Папа је стварао себи слику прошлог црквеног стања, када све хришћанство престављаше тако рећи један духовни организам с девизом „Сви за једног, а један за све;“ с болом замишљаше данашње стање цркве, када је, мјесто начела уједињења, настало вријеме разједињења, те су се многи цвјетајући народи отпадили од римске цркве. „Та не смијем ни помислити — узвикује св. отац — да нас душа не заболи, на онолики дио људскога рода, који далеко од нас каноти странпутицом лута.“ (извод из енциклике). — Ето што му даде повода, те издаде своју апостолеску посланицу, у којој шаље поздрав „Principibus populisque universis“ (владаоцима и свима народима), у којој их позива, да једнодушно опет пријеђу у њедра једне матере цркве.

Посланица папина заиста је дирљива, налази мјеста у срцима свију, којих јаче занима црквено питање, јер се одатле развија пастирски глас за љубав, мир, правду и уједињење; али се додирује једног врло важног питања, које дубоко засијеца у живот самог Хришћанства. Ту се папа држи старе реплике, те не може да се ослободи од вјековима установљене традиције и погледа папства, као системе, те се удаљује од чисто хришћанске цијсљи. Побиијајући начела протестантизма, у ком се, благодарећи његовијем новостима, очувала тек само формула вјере, св. се отац окреће к истоку, том огњишту хришћанске цркве, „гдје јој је и сад коријење, а на западу је пуштила тек

грање“; обраћа се топло словенским народима, као младој сили, носитељици идеала православлa — позива их на сједињење, наглашујући главни пункт *приматство римског папе*.

„Нека (источни хришћани) — говори автор енциклике — осврате се к почетку и разгледају, шта су мишљели и осјећали њихови претци и о чему свједочи најближе вријеме за прошлост. Одавле ће јасно бити за њих, да су божанствено завјештање Христово: „Ты Петръ и на семъ камени созижду церковь мою,“ оправдали римски првосвјештеници.“ — „Какво јако спасавајуће средство — узвикује он — какво чудно изобиље сваког добра било би дато свијету заједно с тим!“ Повративши се у пређашње стање, црква би „поново заузела ранг, који јој додикује по части и старјешинству, и она би, као раздавачица истине и благодати, поносно и с пуном слободом вршила своје дјело за благослов и спас народâ: значајно би се покренуло зближење народâ, које се у наше вријеме жели више, него икада, да би се сузбили ужаси војне...“

Ту се Папа додирује неких врло важних питања, који се односе к узајамним симпатичнијим одношајима двају раздвојених цркава. Ради овога је позвао био св. отац латинско-унијатеве патријархе источне у Рим и разговоривши се с њима на дуго и на широко, стварао је лијене резултате својим плановима, ушљед чега и позивајући неколко дана она „апостолска посланица,“ која започиње: „*Orientalium dignitas ecclesiarum*,“ у којој св. отац између осталогa истиче шљедеће тачке: „Латински мисионер, ако покуша да покрене православног хришћанина, лишава се на извјесно вријеме духовног чина; у оним источним покрајинама, гдје нема свјештеника њиховог обреда, евхаристија се може извршити и по једном и по другом обреду, а то не одваја дотичног од његовог правог обреда; духовни, латински ордени, који на истоку управљају духовним колегијама, дужни су обучавати источне питомце саодговорно њиховим обредима; никакав нови колегијум не смије установљавати латинин на истоку без папског одобрења, источни сједиоци, који приме латински обред, опет могу прећи у источни; парнице источних сједиоца у погледу црквених и брачних ствари, претреса конгрегација пропаганде...“ и т. д. Најпошље Папа је намјеран завести на истоку семинарије свију обреда на срества „Католика цијелог свијета.“

„Церковный Вестник“, руски академијски орган, разумјевши лијене жеље св. оца, примјећује, да „сва енциклика тежи да докаже, да је глава цркве по сваки начин

римски првосвјештеник и без опћења с њим нема спасења, као год што не може бити спасења без опћења са Исусом Христом.... Но — продужује он на другом мјесту — остварити тај план значило би: ону гомилу зала и заблуда, од којих страда западни свијет, раширити на читаво Хришћанство и помрачати свјетлост божанствене истине димом човјечјих измишљотина. — То не ће бити!...

Но Папа једнако кличе за сједињење, а „право сједињење међу Хришћанима је оно, које је сам Исус Христос наредио и хотио, те које се састоји у јединству вјере и управе“ (извод из енциклике).

А „Сион“ не може да чује ријеч „примат“ — за њега је папин примат „Камен претиканија“ и чуди се, за што се оцијени западна црква од источне, па као да сам погађа, да је то било „самовољом агресивних својих папа, у тежњи њиховој, да подпануче цио свијет“.

Сазнањем необходимости сједињења — вели „Церковный Вѣстникъ“ — никада се није гасило у души најбољих преставника хришћанства. Што се тиче православне цркве, то она, као неизмјењива носителница праве **НАЦИОНАЛНА** правде, никада није прекидала, шта више општевародно, **БИБЛИОТЕКА** уздизати молбе за саједињење цркава, показујући тим, колико је дубоко проникла у њено сазнање првосвјештеничка молитва Христа Спаситеља: „Да сви едино будућь...“ **CRNEGORE BURDE CRNOJEVIC**

Да, православна црква је жељела и жели сједињење, тежи, да опет буде једно стадо и један пастир уз скромно примирење са зановјешћу Спаситеља: Ко хоће да буде међу вама први, нека буде свијема слуга, „па, кад једном дође вријеме — вели Сион — да буде „једно стадо и један пастир,“ римска ће се црква морати и повратити онамо, одкуа је и отишла, али ни онда један пастир не ће бити римски папа, него Сам Господ наш Исус Христос, Који је цркву основао, чије смо ми стадо, Који нам је и данас, Који једни може бити Глава, јер је Он „Камен од угла... на ком сва грађевина састављена расте за цркву свету у Господу“ (Ех. II 20, 21.)

Папска реплика зебе од преона, које би јој могле на путу стати, па их понајприје палази у анти-црковном духу новијег времена, а за тим и у масонској секти; по, да би овдје отворила себи пут, предлаже свим вјернима ту слободу свију права и привилегија, слободу развијања националних нарави и обичаја, па које „Вѣстникъ“ узвикује: „Нека вјерује томе ко хоће, али само не ја!“ А Сион је хладнокрвнији, па вели: „Ми смо

задовољни са духовним нашим јединством. Ми не тежимо за влашћу, за супремацион. Ми немамо агресивних смерова. Православна црква хоће мира са државним властима. Може јој бити, јер не жели туђе. *Suum cuique*, то је њезина својина. А хоће мира за то, јер у миру тек може вршити своју мисију. А то јој је и задатак. Друге цијељи црква нема. Вршећи тај задатак, остварајући успешно ту цель, најпоузније ће освојити себи углед и достојанство. У таквом пак угледу и достојанству је — стабилност.“

Д. Т. П.

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

О Г о р д о с т и.

Афоризми.

Сви су гријеси Богу мрзни, а од свијех мрзнија Му је гордост (Св. Антоније Велики.)

Нашом гордошћу ми чинимо Бога нашим непријатељем. (Ава Исаија)

Ништа тако није противно Богу, као гордост; јер у гордости човјек себе обожава. (Филарет Монахи.)

Боље је бити смиреннијем грешником, него ли гордијем праведником. (П. А. Некрасов.)

Боље је са смиренношћу признавати се у гријесима, него ли са гордошћу хвалити се добротинством. (Златоует.)

Који смирава себе, ако је и грешан, оправдава се; а који се горди, ако има и добријех дјела, пропада.

Ако је неко учинио и безбројна добра, и свакојаку добродјетељ свршио, а сам о себи високо мисли, тај је од свијех сироманији и проклетји. (Златоует.)

Са својијема дјелима немој се уздизати, па буди била каква. (Св. Антоније Велики.)

Кад падаш у гријех — уздиши, а кад напредујеш у добродјетељи — не горди се. (Св. Нил Синајски.)

Ако почне да овлађује тобом гордост, нека ти пане на ум, да од ње гине свака добродјетељ — и она ће од тебе побјећи. (Ава Исаија.)

Сви пороци имају своју снагу, само у дјелу безакоња, а гордости се треба чувати и при самијем врлинама добродјетељи. (Августин.)

О лукавство самољубија! Ми се можемо гордити, што је рећи и смиренношћу. (Граф Блудов.)

Гордост — то је подводни камен, о који су се често разбили они, који су се дуго противили бурама страсти и искушења. (Златоует.)

Гордост је мајка свијем пороцима, због које је и ђаво постао ђаволом, а није био такав пред тијем. (Златоует.)

Гордост је слична високоме, труломе дрвету, којему су сви огранци крти, и ако ко и пзађе на врх њега, опет се мора са врх њега сломити. (Св. Јефрем Сириј.)

Не уздижи се високо, да не панеш дубоко. (Св. Глигорије Богослов)
Вякъ возноисѣя-емирѣся. (Лук. 18. 14.)

Иже високоъ творить свой домъ, ищеть сокрушенія. (Прит. 17, 16)

Напрезање да се узвиси, — значи напрезати се понижењу. (Инокентије Ар. Херсонски.)

Ко сам себе диже високо, тај сам себи приправља пропаст. Филарет М. Москов.)

Адам хотећи постати Богом, изгубио је и оно, што му је дао Бог.

Велика је висина смиреностудрија, дубока је пропаст високоумија; и због тога савјетујем примити и пољубити прво, да не паднеш у друго (Ава Исидор.)

Сагријешити и мислити о себи много, грђе је од самога гријеха. (Златоуст.)

Горди, али глупи људи, слични су празноме класју, које се диже више од оних, те имају жита.

Горди, али глупи богаташ сличан је позлаћеноме кнпу, који није ништа друго, него комад земље, или дрвета.

Свјетлост сунца није твоја, и, разумије се, не гордиш се њоме: немој се гордити ни својијем умом; — ако је у њему свјетлост, онда дар је Божи, ако ли је тама, онда чиме ћеш се гордити?

Који се поноси природнијем даровима, т. ј. остроумијем, разумјевањем, вјештином у читању и произношењу говора, бистрином ума, и другијем способностима, добивеним без труда: тај неће никад добити надприродног блага — среће; јер, кад је свјетлост у њему, тај ће бити невјераан и горд и у великом. (Св. Јован Девствичник.)

Од Премудрости Божије отпада овај ко признаје себе мудрим. (Св. Исак Сирин.)

Ехидна (змија) је слијена; слијена њом не познаје и не види Бога, лишена је правога погледа на себе и на човјечанство. (Игњатије епископ Кавкавеки.)

Ако ти рачунаш себе паметнијем, онда си глуп. Гордост је доказ сиромаштва ума (Златоуст.)

Ништа не учини човјека тако глупијем, као високоумије (Златоуст.)

Тада се особито и укаже кратковидност разума људскога, кад он почне замисљати, да све зависи једино од његова провиђења и далековидности (Филарет М. Москов.)

Подлост и гордост — рођене су сестре.

Бити сасвијем незадовољан собом — слабост: бити сасвијем задовољан собом — глупост (Сабл.е.)

Гордост је велика слика мале и ниске душе.

Смиреностудрије — знак величанства душе, надувеност — нискоћа душе. Самоображење знак је унутрашњег празнила (Филарет М. Москов.)

Горди не може дуго ћутати, због тога што хоће да се покаже, да је паметан, и да блиста пред другијем.

Горди тражи да га поштују они, које рачуна да су ситница — при њему.

Горди рачуна оне, те га поштују, за ситницу; а част, коју му они дају, високо цијени (Златоуст.)

Ко хоће да позна у искуству вјечиту немирноћу, томе треба само гордити се, и посиће у себи прави накао (Зајлер)

Много је теже бити наметаром за друге, него ли за себе.

У сваком раду рачунај себе сиромашним за то, да друге научиш, и у цијелом своме животу вазда ћеш бити мудар. (Св. Исаак Сирин.)

Ко сам себе уздиже, тога презиру; а ко се у истини чини мањи од другиж, тога љубе.

Смиренога многи љубе, а гордога и надувенога не љубе ни они, који су једнога духа с њиме (Ава Јаков.)

Ако си ти и паметан, али се опет нуждаваш у другоме, не уздижи себе више од другиж, да не будеш пред Богом ниже од другиж.

Чим се можемо узносити, кад у нама нема ништа своје, осим гријехова и слабости?

Бој се и избјегавај не само гордости, него и онога, што води к њој, а особито славољубља, као порока, који је вођа к гордости.

Сијевање муње предказује удар грома, а гордост предказује славољубље (св. Нил Синајски.) Почетак гордости — свршетак славољубља. (Св. Јован Љествичник.)

Кога није уловило славољубље, тај неће панути у безумну гордост, ратујући на Бога (св. Јован Љествичник.)

Не узносимо себе један више другога, јер ће земља свијех нас изравнати, и свакоме дати једнак дио (св. Димитрије Ростовски.)

Земљу носимо, по земљи идемо, и земља ћемо бити.

NACIONALNA
Кратки поглед на наше свештенство у прошлости
 CRNE GORANE
 CRNOJEVIĆ

Колико год је наше свештенство просто и неучно било, ипак је велики утицај у своме народу имало. Њих су красиле човјечанске врлине, те су као прави богомољци стојали на бранику вјере и отаџбине, чувајући смјело и са самопрегоријевањем своје духовно стадо у најосудније часове. Тако су непрестано бранећи своје огњиште од душманске најезде испод „Орловакрина“ бринули се само како ће потомцима сачувати огањ јуначке слободе, кога су тешком муком о својој торбици у народу своме распаљивали. Најваљанији пош био је онај, који је умно да најбоље влада цушком и јатаганом, а свештенички чин сматрао се за награду и уважење оне породице, из које се угледни Црногорац запозити могао, те је у исто вријеме могао бити црквени и војнички поглавар, чему свједоче данашње војводе — попови, као остатци старијих јунака црногорских, који не даваху да смлитави храброет косовских јунака на овоме љутоме камену, о коме се османска сила преломила, као што каже неумрли П. П. Његош:

„Просте наше жетве свеколике.

Кад је тврда наша постојбина

Силе турске несита гробница.“

До новијег времена свештенство је било у Црној Гори наш ђедствено, те је прелазило с оца на сина, те су само јуначке породице могле имати попове, са чиме је утврђена и освештана вјера и слобода отаџбине. Је ли се онда чудити, што наша отаџбина у просвјети није ишла успоред са другижем срећнијем земљама, те су и наши свештеници црквено знање по

манастирима црпили, те су по спољашњости изгледали као прости људи, ни у чем не разликујући се од простога Црногорца. Црна Гора са смјелијем прегнућем својих попова доиста се поносити може, јер су положили, потреба земље и њене околности доносила, да свештеник и њен господар владика војеку предводи, и у непрестаној борби силнога и помамнога душманина сузбијао је, да сачува само „олтар прави на камен крзави.“

Господар Петар II. Петровић Његош, који је знао добро процијенити велику вриједност науке и потребу свога народа, завео је прву основну школу на Цетињу, 1835 године, ће је по могућности онога тешкога времена обучавао синове отмјенијех Црногораца, који се спремаху за чин свештенички.

Ова основна школа стоји на првоме мјесту стечених заслуга у његовом народу за просвјету и књижевност, те је поред исте и књигопочатњу набавио за печатање црквенијех богослужбенијех књига, са којом онога времена управљао је учитељ владичин, женијалин пјесник Симо Милутиновић, а доције секретар сената, Димитрије Милаковић, писац црногорске историје. У овој приправничкој школи учили се је читати, писати, рачунати, српска и свештена историја, српска граматика, правило и цјевање црквено. Овом школом управљао је зналац карловачког пјенија архимандрит Цетињски Петроције Лујановић, родом Банаћанин, из српске Војводине, који је велико повјерење код Господара Владике уживао, неуморно трудећи се, да старије ђаке за свештенички чин подготви; те је доста лијепога успјеха учинио. Сви ови ђаци као приправници рукоположени су за свештенике, који су по својој навиди дејствовали и за племенско главарство, него ли за вриједност науке; који су код својих кућа орали, копали, трговали, четовали и у свима бојевима учествовали, отимајући се, који ће вишега гласа за војничке подвиге добити.

Ни један од старих свештеника није био одбичан да по правилима свете православне цркве носи браду и пристојно свештеничко одијело; већ је сваки оружан ходно и у саме дане богослужења. Што се пак калуђера тиче, они су од вазда носили браде и црне мантије, код народа су велико уважење узивали, те су по његови пут у одеудним часовима и у биткама бивали, те их је народ с највећим повјерењем као свештене поглаваре слушао, такви су били: архимандрит Острошки Јосиф Павићевић, Никодим Раичевић, познат у затвору Горњег Манастира 1853 год. са Великим Војводом Мирком Петровићем, архимандрит Морачки Димитрије, који се у толико пута Арнаутским нападајима и Колашинцима одуширао; а и потоњег рата одликовао се је архимандрит Митрофан Бан, који је са једнијем баталлионом војске уз војводу Миљана Вуковића Мехмед Али-пашу погубио и манастир Морачки спасао; игуман Морачки Михаил Дожић био је вођа усташки овога рата и познат је у двије Мораче и Ровцима као лични јунак; архимандрит Цетињски Никифор Дучић био је командант добровољаца Херцеговачкијех, те је лијепо име на бојноме пољу стекао. Такођер су наши попови и за времена Књаза Данила, а и доције више војничке положаје заузимао, као што је данашњи министар војени војвода Илија Пламенић, војвода Маши Ђуровић, војвода Ристо Бошковић и велики број другијех главара.

Наши попови по своме положају и материјалноме стању били су највећи мученици свога светога позива, али највјернији синови православне вјере и имена српскога, те очуваше као вође народње овај крзави камен.

Они су били чврсти стубови крста часнога и заштитници народње слободе, од њих се очекиваше сваке добро и напредак народњи, на њих се угледаше свако поједино племе у јуначкој борби, и они махом први на бојишту падаху.

Књаз Данило I. са великим напором подигао је углед Црној Гори, давши својој држави монархични облик књажевине, он је самовољу Црногораца напреднијем својим карактером законима покорио, и на тај начин дао јој могућност за човјечански развитак, за развитак моралнијех врлина, те је челични дух његов реформисао Црну Гору као и један свјетски владалац. Он је први на Цетињу засновао пансионат о своме трошку у манастиру Цетињском 1854 године за 20 благодјеланаца по начину задарске семинарије; учење у овој школи имало се продужавати 5 година; у њој су се могли о своме трошку учити најбољи ђаци из свију нахија, који жељно пламтијаху за науком, најјачући се у ваљаности, који ће напреднији бити, да могу достојно одговарати оној милости, коју им је узвишени господар удијелио. У овај пансионат примљени су били синови отмјенијих Црногораца; учили су свјетске и богословске предмете под управом вриједнога Стевана Петровића, који је удесио наставни план за пет разреда. У овоме заводу образовао се митрополит црногорски Иларион Рогановић и многи други достојанственици, који до данашњег времена на корист своје домовине служе.

Његово Височанство Књаз Никола I., кад је ступио на владу 1860 године, постарао се је у сваком обзиру о срећи своје земље и напретку свога народа, те је постао њени владалац нашега народа. Њему прва брига бијаше за народне основне школе и да заведе на Цетињу богословију, из које би могли излазити ваљани образовани учитељи и проповједници слова божијег, те је у име божије у својој жељи и усенио, кад му је братека Русија дала материјалне средства, да се могла отворити Цетињска богословија.

Године 1869 отворила се је прва богословија.

Ова богословија дала је лијепи број парохијалних свештеника и народних учитеља, те су данашњи свештеници доста образовани и спремни људи за свој свети и високи позив.

Стари наши свештеници, држећи се својих обичаја, до новијег времена против канона бријали су браде и дуго се опирали архипастирској наредби за спуштавање брада, услед чега је Митрополит Иларион издао своју окружницу на подручно свештенство, која дословце гласи:

— *Благовјерни Свештеници!*

По некој малој нужди, а највише по слабости уњегло је у ружни обичај од некога времена, да свештеници у Црној Гори, мимо све православне свештенике на кругу земноме бривају своје браде, а то је веома противно канонима наше свете православне источне цркве, и са свијем је нескходно чину свештеничком, за то смо на основу саборнога установљења и правила црквених са одобрењем највише земаљске власти ријешили и закључили, да мимо данас није допуштено, ни просто, ни благословено ни једноме, ни староме ни младоме, свештенику бријати своју браду и грдити чин свештенички, него као што наша православна црква заповиједа, и као што свуда православни свештеници браду носе, тако по сад и Црногорско свештенство треба да браду носи.

Најпослије, ако би се који свештеник нашао упоран, те би се противно овоме нашему архијерејском налогу, који је поткријепљен канонима наше православне цркве, тај ће као непокоран изгубити парохију, и биће му забрањено свете тајне свршавати догле, док се нашој наредби не повинује.

Свештеници! тако знајте и овај налог наш без свакога одлагања извршите, да наш архијерејски благослов на вама пребуде.

На Цетињу, у Митрополији 1. Јануара 1865 год.

Смирени Митрополит Црногорски
ИЛАРИЈОН.

Блага и добра нарав митрополита Иларијона савладала је тврдоглаво држање наших свештеника, те су се многи и сагласили спуштавајући браде, док су се дуговременим привикавањем потпуно архијерејској наредби покорили, и сви парохијални свештеници браде спустили, као што је то у свима православним земљама усвојено.

Цетињска богословија је приступачна била не само за синове наше отаџбине, него и из околних братскијех покрајина давала је спремне и образоване младиће, који су се спремали за свештенички чин. Због последице рата године 1876 овај просвјетни богословски завод морао се затворити за неколике године, док се борба за ослобођење с непријатељем водила. После рата осјетила се пријека нужда да се опет тај корисни богословски завод на Цетињу отвори, што је и учињено под називом „богословско-учитељска школа“.

Наставни план цетињске богословије потпуно одговара садашњем духу времена, у којему треба да се наше свештенство образује. Сад се већ тражи покрај свршена четири разреда основне школе још и четири разреда класичне гимназије. У цетињској богословији први нареду предаје се: догматика, историја хришћанске цркве, словенски, руски, теорија књижевности, грчки језик, антропологија, педагогика теоричка, пољопривреда, црквено пјевање и правило и нотално пјевање.

У другом разреду предаје се: догматика II-ги дио, свето писмо с херменевтиком, морално богословље, омплетика, историја српске књижевности, словенски језик, историја руске књижевности, историја педагогике, историја и географија српских земаља, хигијена, пољопривреда, појање и правило црквено и нотално пјеније.

У III-ћем разреду предаје се: основно богословље са полемичним, пастирско богословље, канонично право, практична омплетика, историја руске књижевности, историја српске књижевности, методика, литургија, логика и психологија, историја и географија српских земаља, пољопривреда, практична медицина, црквено и нотално пјеније.

Сви ови богословско-учитељски предмети имају се свршити у течају три године, после чега оспособљени приправници добијају свештеничко или учитељско звање.

У почетку 1882 год. блаженопочивши Митрополит Иларион Рогановић пред саму смрт учинио је преустројство свега јерархијског свештенства стављајући у мир старе свештенике, одредивши им по годинама службе и њихове пензије, које су добивали из свештеничког фонда на Цетињу. На мјесто умировљених свештеника рукополагати су били течајем времена они богословци који су са успјехом свршавали богословске науке.

те су постали прави служитељи свога светога позива и трудољубиви дјелатељи винограда господњег, исправљајући погрешке свога народа, ширећи хришћанске врлине у корист цркве и отаџбине, те данас свештеник искључиво обавља своју свештеничку дужност и својим марљивим трудом оправдава оно повјерење, које му је као душестаратељу предато.

У овоме преустројству ријешено је, да пензионирати свештеник, којему је син, синовац или унук примио парохију, нема пензије, и ако у заједници живе, уживају приходе парохије заједно; а ако се подијеле, онда онај, коме буде повјерена парохија, даје другоге трећи дио свега годишњег прихода од парохије.

При свакоме свештенодјејству није дужан парохијанин чинити излишне расходе позивајући свога свештеника на објед, а од добре воље слободан га је позвати.

Умировљени свештеник дужан је свршити једно или друго свештенодјејство у парохији, ће не би могао при нужди досијети парохијални свештеник, и који не би ово извршио губи на свагда одређену пензију.

У многим племенима и селима има по неколико цркава, те се поставља овакав ред односно служења у истима: Рождество Христово, Вознесење, Богојављење, Препображење, Трејични дан и на Владалачке фамилијарне свечаности мора се служити служба у оној цркви, која се изабере за парохијалну.

У остале празнике и неђеље мора се служити по реду у свима црквама, које се налазе у парохији. Кад је којему селу крсно име, мора се служити у његову цркву. Кад је којој цркви празник онога светитеља, коме је посвећена, мора се у истој служба држати; а ако има у парохији више села, којијема је једно исто крсно име, то у таквом случају мора се служити једне године једном, а друге године другоме селу и т. д.; а може наћи другога свештеника, који ће му службу служити, те ово исто важи ако има у парохији више цркава, које су посвећене једноме истоме светитељу.

Данашњи високопреосвећени Митрополит *Митрофан* као поглавица наше свете цркве својом административном тачношћу и неуморним радом све више и више уздиже углед својега свештенства, кога својим примјерним строгим архипастирским животом доводи до вршења својих свештеничких дужности и до узвишенога морала, на коме почивају хришћанске врлине, те је доиета знатан напредак на црквеном пољу учинио.

Многа систематична парохијална уређења, поправка многих цркава и манастира, најстрожије држање црквених канона и ревностно обављање свештеничких дужности засвједочавају неуморни рад и потпуно схваћање узвишеног позива нашега заслужнога Митрополита Митрофана, који својом марљивошћу даје најљепши примјер пастви својој и свештенству.

Он је прошле године 9. Септембра издао окружницу на свештенство јерархијично, да од дана када приме Његову наредбу престане носити свако јавно и тајно оружје, а осим тога да почетком нове 1894. године, посведствено мара носити црне дугачке мантије, као што такве хаљине носи све православно свештенство у свима просвећеним државама. —

Ф. Радичевић.

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопштва се у изводу).

Ревизор: Ђуро Шпадијер, учитељ на Цетињу.

1. Његушка школа.

Школа је од три разреда.

Дјецe је било уписано: у	I	разреду	17.	
"	"	II.	"	10.
"	"	III.	"	3.

Сва су изишла на испит.

Понављају I раз. 7; II. 2; III 2 ученика.

Укупни годишњи успјех постигнут је у I и II-гом разреду *више но добар*, а у III-ћем *близу врлодобар*. Дисциплина је била *добра*, а *чистоћа* школе и *кошћа* дјецe *врло добра*.

Највиша је *незгода* била овој школи, што је учитељ *изостајао* због *болијести*.

Рад је отпочет у овој школи 1 Октобра 1893 год., а завршен је испитом 13 Јуна 1894 год. Дневно је рађено по 5 сати.

Због одсуства учитељева, а пошто није био приврмени му замјеник уредио дневни протокол, не зна се, *колико* је дана преко године ова школа радила. Сваки је предмет према *наставној* *плану* обрађен у довољном обиму.

Труд, владање, способности, држање у школи и ван школе дотичног учитеља није оцијењено, јер је био одсутан више времена, па и при испиту.

Изостајање учитељево не зна се кад је и колико је било, јер није било забиљежено у дневном протоколу.

Школско је здање добро *оправљено*; на сваког ђака од простора учioniце *припада* 4.382 куб. м.

Прошколи су у добром стању, али, осим *кореспонденције*, није ни *један уређен*.

Школска је башта врло *малена*, а и *неуређена*.

Сва су *чишћа* у добром стању.

Капешан и мјесни надзорник не зна се, како су *вршили* своју *дужност*, која им по закону *припада*, јер је учитељ био одсутан.

Приход. Школа је имала *прихода* ове године 87 фор. и 57 нов., а *расхода* 88 фор. и 8 нов.

Примједба: добро би било, да се *премјести* ова школа. Ово би *корисно* било не само са *хигијенске*, по и са *васпитне* стране, јер је *здање* при *путу*, а и осим овога — има и *још* *сметња* на овом *мјесту*.

Предлажем, да се *особита пажња* обрати при *избору* учитеља на овом *мјесту*; а и да се *мјесна власт* боље *заузима* за све, што је по закону *дужна*, а што *иде* у *корист* школе.

2. Цуцка школа (на Башу.)

Школа је дворазредна.

Уписано је било дјеце: у II. разреду 3.
III. 22.

Изашло их је на испит 22, остали су изостали због домаћих незгода. Ниједно дијете не понавља разред.

Укупни годишњи успјех постигнут је у оба разреда *врло добар*.

Дисциплина је била *одлична*, а *чистоћа* школе и *ношња* дјеце: *више но врло добра*.

Незгоде су биле овој школи: што је била без послужитеља, и што је далеко дјеци, а особито кад је хрђаво вријеме.

Рад је отпочет 1 октобра 1893 год., а завршен је 15 јуна са испитом 1894 год. Рађено је дневно по 5, а љети по 6 часова. Цијеле школ. године рађено је 177 дана.

Сваки је предмет обрађен према наставном плану у довољном обиму.

Труд и *владање* учитељево је *одлично*, а *способности* је *врло добре*.

Држање је учитељево у школи и ван школе *одлично*.

Изостајао је учитељ са дозволом Глав. Школ. Надзорништва. Одеуствовао је свега од школе 7 дана.

Школско је здање у добром стању, припада на сваког ђака од учионице по 6.079 куб. м. простора.

Протоколи су сви у добром стању и уређени. Расход није био заведен у протоколу, већ на листу, нити је имао признаница, зато им је наређено, да уреде протокол расхода и признанице, јер им се иначе не ће признати.

Мјесни се надзорник добро заузимао око школе, а капетану требало би боље.

Прихода је имала школа ове године 90 фор. и 61 нов., а расхода 71 фор. и 32 нов.

Примједба: треба, да боље капетан проучи Школ. Закон; а сељани да пазе при скуповима, што им се говори о школи, јер из њиног поступка при испиту види се, да слабо схваћају, што је то школа. Треба, да капетан боље извршује своју дужност спрема школе, јер сва она неуредност долази од његовог немара. Наређено је, да се због влаге цимента јужна и неточна страна школ. здања, и да се преправе скамије.

3. Граховска школа.

Школа је троразредна.

Уписано је било дјеце у I. разреду 20.

" " II " 8.

" " III. " 7.

Изашло их је на испит 33; остала су изостала због болијести.

Понавља 1 у II; а 2 и III. разреду.

Постигнут је укупни годишњи успјех у I. раз. *врло добар*, а у II. и III. *више но врло добар*.

Дисциплина је била *више но врло добра*.

Чистоћа школе и *ношња* дјеце била је *више но врло добра*.

Највиша је *незгода* била за ову школу слабо школско здање.

Рад је отпочет 1 Октобра 1893 год., а завршен је испитом 16 Јуна

1894 год. Рађено је дневно по 5, а љети по 6 часова. Радило се преко школ. године 173 дана.

Сви су предмети према наст. плану обрађени у довољном обиму.

Труд је, владање и понашање учитељево одлично, а способности је врло добра.

Држање је учитељево у школи примјерно.

Изостајао је учитељ од школе са дозволом; свега је 9 дана осуетвовао.

Здање, у коме је школа смјештена, врло је слабо; од учioniце припада на сваког ђака по 2. 413 куб. м. простора.

Прошколои су сви у добром стању, а за инвентар и кореспонденцију, наређено је, да се добаве, јер их ова школа нема.

Школска је башта повелика и добро уређена.

Учила су слаба, осим глобус и геометријских тјела.

Калешан и мјесни надзорник врло су добро вршили своју дужност спрам школи.

Прихода је било скупљено за школу и друге племенске потребе 614 фор. и 7 нов., од чега је за школу потрошено 45 фор. и 40 нов., а остало за друге племенске потребе.

Примједба: треба наћи друго здање за ову школу, јер досадање, које је узето у најам, није више за школу.

Овдашњи општинари добро схваћају вриједност школе, што служи капетану и свима, а особито учитељу на похвалу.

Добро би било, да се овдје отвори и четврти разред, јер је повелика околина, одакле би могла дјеца долазити, да се уче и у четвртм разреду.

BIBLIOTEKA 4. Вилушка школа.

Школа је од два разреда.

Било је уписано дјеце у I. разреду **СРБИЈЕ**

" " II. " 2.

Изашло их је на испит 59, а остала су изостала због болијести, а једно је отпуштено због неуредног владања.

Понавља I. разред 1 ученик.

Укупни годишњи успјех постигнут је у I раз. *близу врло добар*, а у II-гом *врло добар*.

Дисциплина је била више но врло добра, а чистоћа школе и ношња дјеце врло добра.

Никаких *незгода* није школа подносила, што служи на похвалу учитељу и свим општинарима.

Рад је отпочет 1 Октобра 1893 год.; а завршен је испитом 18 Јуна 1894 год. Рађено је дневно по 6 сати, а преко године 197 дана.

Сви предмети нијесу обрађени према наставном плану у довољном обиму.

Труд владање и понашање учитељево је одлично, а на држање у школи треба да обрати вишу пажњу.

Способности је учитељева врло добра.

Изостао је учитељ од школе само један дан.

Здање је Школско у добром стању; школа се налази у најмјеној кући; према броју дјеце, врло је тијесна, јер на појединог ђака припада од учioniце 1.703 куб. м. простора.

Башту ова школа нема.

Протокол дневни у добром је стању и уређен је, а других и нема ова школа.

Наређено је, да за наступајућу школ. годину набаве све потребне протоколе.

Мјесни надзорник и капетан врло су добро вршили дужност, која им припада спрема ове школе.

5. Бањска школа. (на Велимљу.)

Школа је троразредна.

Било је уписано дјеце: у I. разреду 17.

" " " II. " 11.

" " " III. " 1.

Изашло је на испиту 21, остали су изостала због болијести и домаћих незгода.

Ниједно дијете не понавља разред. Укупни годишњи успјех постигнут је у I и II-гом разреду *врло добар*, а у III-ћем *више но врло добар*.

Највиша је *незгода* била овој школи од зиме, јер је здање на висини а и није уређено. Осим овога далеко је дјени школа.

Рад је отпочет 18 Октобра 1893 год., јер су дјеца била код стоке у планини, а завршен је 20 Јуна 1894 год.

Рађено је дневно по $5\frac{1}{2}$ сати, а преко цијеле школ. године $127\frac{1}{2}$ дана.

Сви су предмети према наставном плану обрађени у довољном обиму.

Труд, владање и понашање учитељево извап школе и у школи је *одлично*, али треба да се стара, како да се задобити праву љубав дјеце и народа.

Учитељ је добро посјећивао школу, и није ниједно одсуство од почетка рада учинио.

Здање је школско неуређено, треба га поправити. Од учионице припада на сваког ђака по 6.265 куб. м. простора.

Протоколи су у добром стању и уређени. Школ. љетописе и инвентар вођени су на листи, наређено је да се набаве протоколи за њих.

Башиш школа ове године није имала.

Учила су остарала.

Мјесни надзорник треба да боље врши своју дужност спрема школе, а *капетан* је вршио *врло добро*.

Пригода није било за ову годину, јер је било претијеца од прошле године 105.09. п., а расхода је било 49.89 нов.

Примједба: Треба да се ова школа поправи.

Погрешке у настави.

(Ове погрешке примјетих уопште свим наставницима поменутих школа.)

а.) **Вјеро-наука.** Већина учитеља није пропитивала ђаке из онога, што је напријед било говорено. Ово је потребно чинјети ради везе, да не би дијете помнелило, да је она прича, коју оно прича нешто са свим засебно, те тако да му изгледа свака лекција као засебни предмет; а осим тога, боље ће дијете и схватити нову лекцију, кад се доведе у везу са првима. Ово је потребно чинјети не само у појединим предметима, но и поједине наставне предмете доводити у најтјешњу везу. —

Држећи се овог начина, у опште много добива, јер, прво себи олак-

шава рад, кад тако понављајући иде напријед; друго дјечи је много лакше научити оно, што разумију; даље, ослободе се, промисле о оном, што ће се причати, и овако је учитељ поуздан, да ће му свако дијете казати оно, што знаде, без забуне.

Дакле, *треба ићи од познатог к непознатоме*, али постепено прелазити на непознато, да би и ако непознато постало познато, као основа за оно, што иде даље непознато.

Тек ће се онда ићи према *пријемљивости* дјечијој, а иначе дјеца не ће ни обраћати пажње на оно, што им се говори, јер га не разумију; а кад пријемљивост не рађа, као што треба, пажљивост, онда мора неко друго *непедагошко средство*. Те на тај начин поникне страшно мучење — борба међу дјецом и учитељем.

Не треба пуштити дијете да прича, и ако је добро, да понеки дио исприча без питања, да се види, како изражава своје мисли: Ако буде дијете учио повише прича, не ће их моћи све научити ваљано, не ће их разумјети, нити ће их моћи довести у свезу.

А ако учитељ буде питао, и то у првом разреду, повише; у другом мање; а, у трећем, и још мање; а, у четвртм, према садржју и обиму, ако буде давао два или три питања, или више -- много ће лакше дјеца научити, и олакшеће им се рад.

Поуку ваља извести из сваке приче; јер која је корист нешто знати, а не користити се њиме? — Поука је врло подесна, а особито из прича, да се развије дјечи ваљани карактер, јер се тако изводе људи са разним карактерима, добрим и рђавим странама.

Није цијељ *вјеро-науке* само *интелектуално образовање* дјече, (вјежбање памћења), колико *религиозно-морално образовање*, јер је то управо и наука, којом се постизава у основ. *цијелима образовања* у том погледу.

По питањима може се судити и о начину предавања, који мора да је био врло погрешан. При предавању треба знати: *цијељ* предавања, *последје облик, метод, средства, наставу и начело*, којим ће се постићи та цијељ.

Цијељ је вјеро-наука интелектуално, а особито религиозно-морално образовање.

Облик предавања, којим се постиже та цијељ јест: Монолошки и дијалогски, како у предавању и објашњавању, тако и у пропитивању, — значи сам говорити и разговарати се са дјецом; а у пропитивању питати, — према овоме отпада оно, што су ови наставници (већина) практиковали, — да им дјеца сама причају.

Средства су за постигнуће исти цијељ: слике, које поменуте школе нијесу имале, то није до наставника кривица.

Метод је аналитични (лучење, рашчлањивање), и синтетични (спајање тих чланова).

Настава је очигледна, које се нијесу наставници држали, јер нијесу имали средстава.

Начело поступности, које, као што рекосмо, није употребљавато. — но шта више приче су биле једна од друге одвојене и није се ишло од лакшега к тежем, од простијега к сложенијем, те су поједине приче биле сувише једна од друге одвојене, као нешто засебно.

Питања треба да су одмјерена, па, ако дијете не зна, нека учитељ не прича мјесто њега, он пред њим, а дијете за њим. Ако дијете не зна ка-

зати, што се пита, онда нека му учитељ даје питања, која се на исто односе, или нека пита другог ученика.

б). **Српски и словенски језик.** Код већине се опазила *монотонија, брзине и неправилно засицање* у оба предмета,

Неки никако не би питали дијете, да исприча оно, што је читало; а кад се је то захтјевало, због неправилног питања учитељева, дијете не зна — из оног се види, да се учитељ није вјежбао у томе са дјецом. Овдје се гријешни против онога правила, да *о чему дјеца уче мислити, о томе и уче говорити, и да је настава у језику*, — и баш у језику као наставном предмету тога нема.

У *граматици* већина је прешла обим наставног плана; тако неки су питали времена и све врсте ријечи у другом и прво још у трећем. Овим се гријешни против правила, да дјечи ваља давати онолико наставног градива, колико одговара њиним моћима схватања. Па и да су дјеца одраслија, (и то било је само неколико их,) не треба их претоваривати, јер ће клонути, и ако најрије говоре: „можемо и хоћемо.“ Доста је да знаду у трећем врсте ријечи; а не говорити о временима, а незнати врсте ријечи.

Декламација није било добро, јер дјеца науче без многог разумјевања пјесму, као да је цијељ декламовању, да се само научи што више пјесама.

Мимика је била код неких така, да се морао човјек више смијати, но пазити, је ли: чисто, јасно и гласно изговарање, правилно акцентовање, и и осјећање оног, што се говори, као и на садржину.

Мимику боље је избацили, јер она тешко иде и код вјештих глумаца, а не код дјеце; гласно је да дјеца правилно говоре, наглашујући правилно, логично и граматично, да раздвајају што говоре, и осјећају.

У *словенском* да читају јасно и гласно, правилно акцентујући и застајући на знаковима. У трећем да разумеју, што читају, а и да знаду превести и поједине ријечи.

в). **Рачун и геометрија.** Понајлакше се може увући механизам у првом предмету, за то треба обратити особиту пажњу на све, што се ради при рачуну, т. ј. да ништа дијете не ради, а да не зна казати, зашто тако ради, а не друкчије. Врло се мало показало у овом предмету разумјевања. Било је, да дијете не зна ни што је множемак, нити што је множитељ; а осим тога, чим му се зада први број ког задатка, оно зна, да метне знак множења, па други број, и да множи. Ово изгледа, као да су научили те задатке прије, или да им је казано, да кад се купује, — рачун је множења; а кад се од нечега нешто одвоји, — да је одузимање; а кад се каже задатком, да се дијели на неколицину, — да је дијелење; а кад се нешто придаје нечему, — да је сабирање. На овај начин сам задатак казује који је вид рачуна, те дјеца не полажу никаква труда, да дођу до тога, којим ће видом рачуна израдити извјесни задатак, дакле, праве комбинације задатака није било. Овијем се гријешни баш против цијељи рачуна, јер се на тај начин не уче дјеца, да брзо, лако и поуздано могу израдити разне задатке, нити да се ученици науче самостално мислити, нити расуђивати; дакле, није постигнута ни материјална, ни формална цијељ рачуна.

Било је код неких и преферивања, тако да је дијете радило хиљадама, а добивало у производу милионе. Ово је много за II и III њи разред, па и ако је било одраслије дјеце. Боље је мало, па добро, по много, па слабо — неразумљиво.

У овом се предмету многи лако преваре, а то бива због хитања, те се и сами чуде, како се неуспјева у рачуну, као у другим предметима. Треба имати стрпљивости, па лагано; до испита доста је да се сврши све, што је прописано. Ту нема хитања, да се што прије сврши, те да би се поновило, јер се рачун понавља сваки час, — од првог разреда основне школе, па до пошљедњег велике школе: свуд се једнако сабира, одузима, множи и дијели.

Што се тиче *геометрије* врло се мало обрађало пажње, да се очигледно без многог теорисања научи оно, што се има научити.

г). **Историја и географија.** Није довољно, да зна дијете казати, које је године био који догађај; но треба, да дјеца у другом и трећем разреду изуче црногорску историју и то: владаре, који су били, и како су долазили на владу један за другим; најважније догађаје из њихова живота. Уопште, говорити треба о српској народности. Да се развије код дјече осјећање оног, што је добро и узвишено, а да омрзну на оно, што је неваљало, да се развија у њима родољубни дух и ваљани карактер.

Много је говорити, као што су неки радили, о Немањићима; а у другом — године, као 1861 и 1830 и др,

Што се тиче година, морају се знати главније, и то у старијима разредима.

Но и учење на памет, као пјесмице, не одговара цијељи историје. *Историја ја учинилица живота*, па у овоме предмету ваља више давати питања, да изгледа оно, што причају, као да су сами радили или гледали, а не да говори дијете о ком владару, као декламацију.

Треба доводити *земљопис* и историју што је више могуће у свезу, као што су и у ствари.

Све што се учи из *земљописа*, треба да знаду дјеца наћи на мапи и нацртати на табљи, т. ј. старати се, да им је мапа у глави, па ће тек онда знање из *земљописа* бити трајно.

д). **Природне науке.** *Најглавније је правило при предавању природописа очигледности* Што се не може очигледно показати, не треба ни предавати. Гдје нема баш никаквијех средстава за предавање природописа, не треба да се укине тај наставни предмет, него ваљани учитељ треба да се бори и с том незгодом, ако му је ту. Нека изводи чешће дјецу у поље, па нека тамо купе биљке, ископнине, инсекте и др.

Ово мора ваљани учитељ да чини, па баш и да има сва средства за предавање природописа.

Гдје је нужно, треба се помоћи нешто и цртањем.

У свим овим школама гријешило се против овога главног правила. Па ни ондје гдје је било слика, нијесу дјеца излазила, да на њима покажу, о чему говоре, а о цртању или скупљању биљака, инсеката и ископнина ни спомена.

Избор није био најбољи, јер оно што је важније, како са својих лијепих особина, тако и са своје вриједности, није, у главnome, учено, а тако исто ни оно, што је ближе и познатије.

У *физици* било је прећерано, па говорено је о муњама и громовима, електрици; па и из хемије, у другом разреду, о угљенику и кисеонику, — ово је све преко обима наставног плана за други и трећи разред.

Прећеривањем у ком наставном предмету може послужити учитељу,

као свједочанство, да се је много труднио, и да ради с вољом, -- али није од користи, него напротив од велике штете.

Осим што имамо „Познавање човјека“ од *Јосифа Пецића* и „Хигијену“ од др. *М. Јовановића*, постоје још двије књижице, пригодне за основну наставу, особито прва „Поука о човјечијем тијелу, животу и здрављу I тијело с поља“ (са сликама) и II-ги дно „тијело изнутра“ (са сликама).

Као што се изражава њихов критичар М. Н. у првој је књизи „слог кратак, мисли јасне и разговјетне, ријечи обичне, а називи чисто народни.“ Осим овога, каже критичар, а и ми то можемо лако увиђети: „А ове двије књижице одабрале су им (учитељима) брижљиво оно, чему треба *дјецу* да изучавају.“ По методу, особито прва књижица, добро су написане, те се могу слободно предати и дјецу, да из њих уче, а учитељима треба само да предају методично, кад већ добаве ове књижице, па ће се бољи успјех постићи.

Обје је написао др. *Милан Јовановић* — *Башуш*.

О човјеку говорено је доста, али по питањима се могло видјети неразумљиво, непрактично изгледаше, зашто је школа оно мјесто, гдје су та дјеца да се то мора учити и говорити; а кад се изађе изван, да се о том ни помислити не смије, — дакле, учило се за школу, а не за живот.

Очигледност није ни овдје заступана, осим код једног учитеља, који је неке органе чула цртао на табли, јер није имао никаквих *антрополошких стера*, а није доносио ни поједине дијелове сисаваца, — што је могао и што је требало.

б.) **Техничне вјештине** *Вјештање и појање, писање и цртање и гимнастика*.

Не може се ни мало код свију похвалити пјевање, јер или сами учитељи немају дар пјевања, или више добро познати са мелодијама пјесама, те и дјеца научише неправилно да поју и пјевају.

Добро би било, ако учитељ има неподесан глас за пјевање, пошто објасни пјесму, да природнијем, чистим и пуним гласом лагано пјева, правилно предајући им мелодију дотичне пјесме.

За вријеме пјевања треба, да дјеца сједе, а и обично, усправљено главу горе, а преи напријед, — а овога је мало код којег било.

За вријеме *писања* треба да дјеца сједе усправљено, а не да леже на скамји, слова да пишу округла, да их подебљају постепено, а не нека танко свуд једнако, а нека дебело и предебело без икаквих танких потеза.

Цртање није ишло постепено. Треба почети од тачке, па постепено, комбинавањем линија у разним сликама.

Бојадисање, што сам примјетио код свију, није потребно, то је много за основну школу. Боје им служе само да љепше изгледа неки пртеж, а а неправилан је.

Оне се могу употребити, и то само писаљке разних боја, за ограничавање држава у IV-том разреду; а у III-ћем за одвајање нахија.

Гимнастика је ишла добро код свију, а *војничко вјештање* могло је и боље.

Слабо се је пазило, код већине, да дјеца разумију, што раде, јер су се окретала на десно или на лијево, саставивши обје ноге, а у наставном плану јасно је казано: „корак с раздјелом и без раздјела у мјесту и маршу.“ —

Из свега, што смо казали у овом чланку „Погрјешке у настави,“ можемо, кад све саберемо, извести овај резултат: да сви учитељи поменутих школа не стоје добро са методом предавања. и ако имају добру вољу за рад, те полагају и сувише труда; а сувише кажем због тога, што, кад се не предаје методично, тешко је успјева, а при оваком успјеху, без ваљаног метода, може се рећи, да се полагаало сувише труда.

Због овога свима бих препоручио, да добављају лист „Учитељ,“ који има и прилог „Предавач,“ Овај је педагошки лист учитељског удружења, а излази у Биограду.

Све погрешке у настави своде се не на немарност, него на невјештину.

И да завршимо са ријечима **Михаила Монтења**:

„Сва треба да почива на размислању и огледу“ (per inductionem et experimentum omnia).

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Службене вијести.

Приложници. — *Опћина Горњоровачка* на Грабља обнови своју стару цркву светога оца Николаја са особитом помоћу Његовог Височанства срећновладајућега Господара Кнеза Николе I.

— *Свештеник Давид Будалевић* из Роваца набавио је приложима своје парохије цркви Светога Чудотворца Николаја на Грабља следеће ствари и то:

Покривач на свету трпезу од златоткане материје.

Покривач на проскомидију од просе материје.

Завјесе на царске јужне и сјеверне Двери.

Покривач на налоњу под свето Јеванђеље.

Царске двери у templo израђене код дрворезца Петра Чолановића у Подгорици са позлатом.

Васил Шкитанов Ненадић из Дубокога, у Ровцима, приложи један крст са стопом од кинеског сребра својој парохијалној цркви.

Јована Стеванова Вијовић с Трнова приложи једну престону икону храму светога Великогученика Георгија у Трново за душу своје матере Стане Стеванове.

Блага Драгојева Мишиќа из Вељег Дубокога у Ровцима, приложи једно повеће канђело од кинеског сребра, храму светога Пророка Илије у Веље Дубоко за своју, мајчину и своја два сина душу, који погибоше у боју под Острошке грде за обрану отаџбине.

Стане и Јоке, шћери покојнога Сердара пона Јока Кусовца с Љуботиња, приложише једну икону парохијалној цркви храму Светога Отца Николе на Зачир, за душу својега оца попа Јока, својега брата Крета и матере Крстиње.

Опћина Зачирска приложи једну кадоницу парохијалној цркви Светога Николе на Зачир.

Јован Леговић, свршени богослов, рукоподежен је за дјакона 21, а за свештеника 28 новембра прошле године у саборној цркви митрополије Цетињске, и одређен је за душестаратеља парохије Годинске.

Свештеник Пешар Маровић, премјештен је с парохије Годњеске на парохију Бољевићку.

Друге вијести.

Православље у Америци. — Приликом прославе стогодишњице оснивања прве православне црквене општине у 42 броју петроградског „Церков. Вѣстн.“ налазимо поопширан извјештај о мисионарском раду православнијех свештеника. Из тог извјештаја видимо главно.

Године 1794 августа 13 искрцаше се на обалу Кадјак први проповиједници: арх. Јоасаф, јеромон. Јувеналије, Макарије, Атанасије, јерођакови Стефан и Нектарије и монаси Герман и Јоасаф, које руски свети Синод бјеше послао ради проповиједи. У течају двије године на Алеутскијем островима они су крстили 12,000 урођеника и тако положише темељ правосл. цркви у Америци. Јувенал је на Аљаски погинуо од урођеника. Пошто је арх. Јоасаф био хиротонисан за епископа Алеутског у Иркутску, враћајући се морем, заједно са Макаријем и Стефаном пропале у море. Атанасије се год. 1825 вратио у Ваалам, а Нектарије у Иркутск, а монаси Јоасаф и Герман наставише и даље рад. Послије њихове смрти наставише рад други. Православна је црква нагло расла. Данас у Сјеверној Америци има преко 200,000 православнијех, већином од бивших унијата.

Послије првијех мисионара најзнатији је био свештеник Јован Венијаминов, потоњи епископ Инозентије најприје у Америци, а доцније митрополит Московски. Он је био урођеник Американске оне, што је за нас св. Ђурило и Методије; он им је први саставио азбуку и превео на Алеутски језик св. писмо, катихизис и друге књиге. И послје било је мисионара. Од сувременика најзнатији је садашњи епископ Николај и отац Севастијан Дабовић, Србин из Боке. Овоме потоњем има се захвалити, што се данас зида у Портланду велика православна црква; ово ће ијесто послје Њијорка и Чикаго бити треће средиште православља у Америци.

Православље у Јапану — врло напредује. У почетку ове 1894 год. у Јапану је било 220 православнијех црквенијех општина са 21,289 вјернијех и 27 свештенијех лица, међу којима је један епископ. У прошлој години примило је православље 1182 јапанца. У Токио има четири школе, у којима има 27 православнијех наставника. Књиге црквене преводе се на јапански језик, а на овом излази и 3 православна листа.

Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Михаил навршио је 14 октобра четрдесетогодишњицу архијерејске службе, те је тога дана била величанствена светковина. Овом приликом одликован је слављеник ордеом Бијелог орла. Честитамо!

Оставка васеленског Патријарха. Васеленски Патријарх Цариградски Неофит дао је оставку. Новине су различно тумачиле узрок ове оставке. Међу осталијем и „Видело“ је донијело чланак, који су прихватиле и Петроградске „Новости.“ На име у том се чланку каже, да је Неофитшао због тога, што је у Македонији и Старој Србији протезирао грчку цркву на штету српске и бугарске. Међу тим биоградски „Мир“, као год и неке руске новине, сад јављају прави узрок оставке. Бивши патријарх не само да није протезирао грчку цркву на штету српске, већ да је баш за то и приморан био и дати оставку, што је српској цркви у

тијем покрајинама хтио повратити њено природно и историјско право. При првом покушају, да оствари то, наишао је на велики отпор осталијех чланова синода, који би ради били протежирати еленизам, и гдје га нема. Пошто је у извјесној прилици Патријарх својом чашћу зајамчио, да ће остварити своју одлуку, то му није остало ништа друго, до дати оставку.

**

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Службене вијести.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На основу достављеног извјештаја од управе Књиж. Црногор. земљо-дјелске школе у Подгорици, као и од нарочитог изасланика, који је присуствовао овогодишњим испитима у истој школи, налази се ово Министарство побуђеним изјавити овцијем путем своје признање и благодарност г. г. Др. Ђ. Стефанелу, Др. М. Радуловићу и Б. Брадановићу за њихова добровољна, савјесна и корисна стручна предавања у тој школи у течају прошле школске године.

Цетиње, 12 Јануара 1895 г.

Бр. 35. BIBLIOTEKA

Министарство Просвјете.

CRNE GORE ĐURĐE

Друге вијести.

CRNOJEVIĆ

Оснивање фонда сиромашних богослова у Биограду. Професорски савјет, увиђајући, како се све већма умножава број сиромашнијех ученика у Богословији, а међу тим буџет за њачко благодијање знатно смањен, ријешо је, да се оснује *фонд сиромашних богослова*. Овај ће се фонд завести: добровољнијем прилозима, духовнијем концертима, разнијем предавањима наставника. Архијерејски сабор одобрио је ово предузеће. Сад се моле сви добри људи, да својијем милосрђем изволе потпомоћи оснивање *фонда сиромашних богослова*. Прилози се шаљу Његовом Високопреосвештенству Архијепископу биоградском и Митрополиту Србијском Господину Михаилу или ректору Богословије.

Биоградска Богословија. По „Извјештају“ у биоградској Богословији у прошлој, 189³/₄ шк. год. уписано је свега 183 ученика. Од њих умрла 2, напустила школу 2, а искључено 6. По разредима били су овако распо-ређени: у I. 38, II 34, III 27, а у IV 23 уч.; Осим тога настајали су два ванредна разреда: у првом је било 29 уч, а у другом 11.

Јубилеј проф. Туромана. Уважени професор и научник г. др. Јов. Туроман у Биограду тихо и скромно у свом кругу прославио је ово дана триестогодишњицу свог наставничког велекорисног рада. Честитамо!

**

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

НОВЕ КЊИГЕ. — О вјери и молитви, јавно предавање у корист оснивања фонда сиромашних богослова, говорио арх. Фирмилијан. У Биограду 1894 год.

Хришћанство и патриотизам, — (у корист оснивања фодна сиромашних богослова) говорио С. М. Веселиновић. Биоград 1894 г. Бесједник је у овом говору устао против чувене брошуре грофа Лава Толстог „Патриотизам и Хришћанство,“ у којој автор доказује, да патриотизам смета уједињењу народности, да он задржава грубе и застарјеле форме човјечанског живота и т. д. Говорник је лијепо успио, да обори мишљење Толстог, ставши на право хришћанско гледиште, које сматра патриотизам као основ прогреса народног.

Годишњи извјештај о Биоградској богословији школ. години 1893—94. Биоград 1894 год.

Чудеса пресвете Богородице с кратким поукама написао игуман Дионисије Миковић књ. I., прештампано из „Босанско-Херцеговачког Источника.“ Сарајево 1894. год. У овој књижници писац је марљиво прикупио 20 чудеса пресвете Богородице.

Позив на претплату. — Епископ Никанор Ружичић јавља, да је дао у штампу и другу књигу: *Историја српске цркве* — период други: поставак српске автокефалне архиепископије у Жичи, па до уређења српске патријаршије у Цети (1244—1346.) Књига ће изијети око 25 печатаних тјабака; цијена ће бити 30 круна. Ко поручи више комада за готов новац добија лијепи број књига на дар (тако: ко поручи 14 ком. добиће 20.) Претплата се шаље у *Биоград* у *Владимиру Т. Спасојевићу*, секретару Велике школе.

„**Луча.**“ — Примили смо први број посестрима „Провјете“ „*Луче,*“ органа друштва „*Горски Вијенац,*“ са одабраном садржином, те је препоручујемо свијем, који се баве књигом у нашој домовини, а и пријатељима изван Црне Горе, да је подупру морално и материјално.

Садржина I бр.

I

1. *Његовој Сејстлосли* Књазу Мирку Великом војводи Граховца и Зете, покровитељу друштва „Горски Вијенац“ пјесма Ж. Драговића. 2. *Лирска по Каријеру* од проф. Л. Перовића. 3. *Химна* друштва „Горски Вијенац“ од Ф. Ковачевића. 4. *Дочекала га*, цртица са села из Херцеговине припов. Свет. Ђоровића. 5. *Лучи* — пјесма А. Шантића. 6. *Александар II. и Александар III.* од Александрова. 7. *Сакија-Мури*, легенде о Буди, с руск. М. Драговић. 8. *Хајдуци*, од Л. Јововића. 9. *Војничке студије*, пише оф. Н. Митровић. 10. *Шта је слобода*, пјесма Р. Рогановића. 11. *Домаћи лијечник*, пише Др. Теодоридес. 12. *Неке посвије*, од П. Поповића—Чупића. 13. *Стара тисмо*, прев. с турског.

II. Народне умотворине.

III. Књижевност.

IV. Шала и забава.

V. Разне биљешке.

